

**International
Federation of
Library
Associations and Institutions**

IFLA žaliųjų bibliotekų gairės

Parengė Petra Hauke, Antonia Mocatta ir Priscilla Nga Ian Pun

Parengta prisidėjus ir parėmus IFLA aplinkos, tvarumo ir bibliotekų (ENSULIB) sekcijos IFLA žaliųjų bibliotekų gairių darbo grupei

Lietuviškas vertimas

Vertė: Marius Černiauskas, profesionalus vertėjas

Patvirtiname, kad vertimas į anglų kalbą tiksliai atitinka originalaus dokumento anglų kalba turinį ir prasmę.

Vertimo data: 2026 m. liepos mėn.

Šio dokumento tekstas išverstas į lietuvių kalbą. Kilus neatitikimų tarp vertimo ir originalo, pirmenybė teikiama originaliam tekstui anglų kalba. Šis vertimas pateikiamas tik informaciniais tikslais.

Lithuanian Translation

Translated by: Marius Černiauskas, Professional translator

We certify that the Lithuanian translation accurately reflects the content and meaning of the original English document.

Date of translation: July 2026

The text of this document has been translated into Lithuanian and differences from the original text may occur. This translation is provided for reference purposes only.

2026 m. sausio mėn.

Pritarė IFLA Profesinė taryba

IFLA Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB), 2026 m.

© Petra Hauke, Antonia Mocatta ir Priscilla Nga Ian Pun, 2026 m. Šis kūrinys licencijuojamas pagal „Creative Commons Attribution 4.0 International“ (CC BY 4.0) licenciją. Šios licencijos kopiją galima pasižiūrėti šiuo adresu: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Teksto redaktorė Karys McEwen, ekspertas konsultantas IFLA standartų patariamojo komiteto tekstų redaktorius

Siūloma cituoti kaip: Hauke, P., Mocatta, A., and Pun, P. (eds.) (2026). IFLA Guidelines for Green Libraries. The Hague, IFLA.

Galima skaityti: <https://repository.ifla.org/handle/20.500.14598/7005>

IFLA
Prins Willem-Alexanderhof 5
2595 BE Den Haag,
Nyderlandai

www.ifla.org

Turinys

Pratarmė	5
Padėkos	5
Prielaidos gairėms atsirasti	5
Gairių paskirtis	6
Žaliųjų bibliotekų vaidmuo	7
Įvadas	9
1 skyrius. Žaliosios bibliotekos principai. Trumpa apžvalga	12
1.1 Bendruomenės įsitraukimas	12
1.2 Prieinamumas ir įtrauktis	12
1.3 Išteklių naudojimo efektyvumas	12
1.4 Informacijos ir ryšio technologijos (ICT)	13
1.5 Pastatai ir įranga	13
1.6 Naudingi ištekliai	13
2 skyrius. Darbuotojų mokymas ir kompetencijos ugdymas	15
2.1 Pritaikytas bibliotekos darbuotojų mokymas	15
2.2 Ekonomiškam mokymui skirti internetiniai ištekliai	15
2.3 Naudingi ištekliai	16
3 skyrius. Veikla ir priežiūra	17
3.1 Strateginiai tikslai	17
3.2 Pavyzdingumas	17
3.3 Rinkodara, partnerystės, matomumas	17
3.4 Bibliotekos valdymas	18
3.5 Naudingi ištekliai	18
4 skyrius. Bibliotekų fondai	19
4.1 Poveikis aplinkai ir socialinei terpei	19
4.2 Kultūros paveldo medžiagos išsaugojimas	19
4.3 Naudingi ištekliai	19
5 skyrius. Paslaugos ir programos	21
5.1 Lankytojų poreikių įvertinimas	21
5.2 Tvarios bibliotekų paslaugos	21
5.3 Socialinis tvarumas	21
5.4 Partnerystės	22

5.5 Naudingi ištekliai.....	22
6 skyrius. Teisė, etika ir tradicijos	23
6.1 Teisiniai aspektai	23
6.2 Etiniai aspektai	23
6.3 Autochtonų tradicinės žinios	24
6.4 Naudingi ištekliai.....	24
7 skyrius. Bibliotekų pastatai ir įranga	25
7.1 Projektų planavimas, finansavimas.....	25
7.2 Erdvių organizavimas	25
7.3 Pastato mikroklimato, apšvietimo, vandens sistemų valdymas	25
7.4 Statybinės ir patalpų įrengimo medžiagos.....	26
7.5 Pastatų projektavimas, palankus saugojimui ir konservavimui	26
7.6 Sertifikatai.....	26
7.7 Naudingi ištekliai.....	27
8 skyrius. Stebėsena ir vertinimas.....	28
8.1 Stebėsenos pagrindai	28
8.2 Pakopiniai tikslai ir nuolatinis tobulėjimas	28
8.3 Ataskaitų teikimas ir komunikacija	28
8.4 Naudingi ištekliai.....	28
9 skyrius. Atskirų atvejų tyrimai ir geriausios praktikos.....	30
9.1 Žaliųjų bibliotekų / stambaus masto projektai.....	30
9.2 Žaliųjų bibliotekų projektai.....	31
9.3 Ypatingas paminėjimas – minimalūs ištekliai, bet didelis poveikis.....	31
9.4 Naudingi ištekliai.....	32
10 skyrius. Baigiamoji dalis	33
Priedas.....	34
A.1 Žaliųjų bibliotekų tinklai ir iniciatyvos.....	34
A.2 Finansavimo galimybės, dotacijos, apdovanojimai.....	36
A.3 Nuorodos, papildoma literatūra	39
A.4 Sąvokų žodynėlis.....	45

Pratarmė

Padėkos

IFLA žaliųjų bibliotekų gairės – tai globalaus bendradarbiavimo vaisius. Gairių rengimo komandai vadovavo p. Petra Hauke (Berlyno Humboldtų universitetas, Vokietija), p. Antonia Mocatta (Sidnėjaus universitetas, Australija) ir p. Priscilla Nga Ian Pun (Makao universitetas, Makao SAR, Kinija), o prisidėjo IFLA Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcijos (ENSULIB) nuolatinio komiteto nariai p. Amanda Delali Fie (Gana), p. Eva Hackenberg (Vokietija), p. Rossana Morriello (Italija), p. Arnoldas Mwanzu (Kenija), p. Vivian Puerta (Kolumbija) ir p. Ana Zdravje (Slovėnija).

Komandai talkino įvairių IFLA skyrių nariai, tarp jų:

- Informacijos technologijų sekcijos (p. François-Xavieras Boffy, Prancūzija),
- Vaikų ir jaunimo bibliotekų sekcijos (p. Marianne Martens, JAV),
- Bibliotekų pastatų ir įrangos sekcijos (p. Benjaminas Meunier, Honkongo SAR, Kinija; p. Caroline Ilako, Uganda; p. Santi Romero, Ispanija; p. Annie Bonnaud, Prancūzija),
- Nacionalinių bibliotekų sekcijos (p. Liisa A. Savolainen, Suomija) ir
- regioninių padalinių iš
 - Europos (p. Agnes Hajdu Barat, Vengrija),
 - Vidurinių Rytų ir Šiaurės Afrikos (p. Bayan Abu Sini, Jordanija) bei Užsachario Afrikos (p. Monica Mensah Danquah, Gana; p. Ogou-Gara Richardas Seglo, Beninas).

Seminaras, surengtas per 2024 m. spalio 6–9 d. Barselonoje, Ispanijoje vykusią tarptautinę bibliotekininkų konferenciją, suteikė papildomos vertingos informacijos. Parengus pirminį gairių tekstą, laukta atsiliepimų iš IFLA, IFLA ENSULIB sekcijos ir tarptautinės žaliųjų bibliotekų bendruomenės. O gauti pasiūlymai buvo su dėkingumu priimti bei apsvarstyti – gairės dėl to labai pagerėjo.

Prielaidos gairėms atsirasti

Klauso Ulricho Wernerio kontrolinį sąrašą „Sustainable Buildings, Equipment, and Management“ („Tvarieji pastatai, įranga ir valdymas“, Werner, 2013) galima laikyti gairių pirmtaku. Kontrolinis sąrašas buvo išverstas į daugiau nei 30 kalbų ir paskelbtas atvirosios prieigos būdu ENSULIB „Žaliųjų bibliotekų svetainėje“ (IFLA/ENSULIB, be datos, e). Gairėms esamą pavidalą įgyti taip pat padėjo ENSULIB išleistos knygos (IFLA/ENSULIB, be datos, b) *Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World. Buildings, Management, Programmes and Services* (Hauke, Charney ir Sahavirta 2018), *New Libraries in Old Buildings: Creative Reuse* (Hauke, Latimer ir Niess 2021) ir *Libraries Driving Education for Sustainable Development* (Hauke, Mocatta ir Pun 2025) bei *Tools for Green Libraries* (IFLA/ENSULIB, 2025).

Šių gairių rengimas buvo ENSULIB prioritetas nuo tada, kai 2009 m. sekcija buvo įkurta kaip specialiujų interesų grupė. ENSULIB statusą paaukštinus iki IFLA sekcijos, projektas buvo įvardytas kaip prioritetinis uždavinys.

Projekto grupė gairėms rengti buvo imta formuoti 2023 m. rugsėjo mėn., o darbas prasidėjo 2023 m. gruodžio mėn. 2024 m. sausio mėn. projekto pasiūlymas buvo pateiktas IFLA standartų patariamajam komitetui, o patvirtintas 2024 m. balandžio mėn., IFLA Standartų nagrinėjimo grupei paprašius atlikti redakcines pataisas. Apie projektą buvo plačiai rašoma naudojantis įvairiais IFLA kanalais, įskaitant *IFLA News*, *ENSULIB Newsletter* ir projekto interneto svetainę, visur raginant bendradarbiauti ir paremti. 2025 m. **rugsėjo mėn.** užbaigtas dokumento tekstas buvo pateiktas IFLA standartų nagrinėjimo grupei galutinai patvirtinti, o paskelbtas 2026 m. **sausio mėn.**

Gairių paskirtis

Dokumento tikslas – būti tai priemonei, kuria remiantis būtų galima planuoti, įgyvendinti ir vertinti žaliąsias bibliotekas. Taip pat numatyta, kad dokumentas bus pasitelktas kaip pagrindas žaliųjų bibliotekų nacionalinėms gairėms rengti. Gairės yra taikomos visoms tvariąsias praktikas įgyvendinti siekiančioms bibliotekoms, nepriklausomai nuo jų dydžio, veiklos krypties ar buvimo vietos; gairės gali būti pritaikomos prie vietos reikmių. Jos atspindi bibliotekų paslaugų, kurias gali atrinkti teikti specialiai paskirti bibliotekų darbuotojai daugumoje šalių, įvairovę. Gairėmis siekiama paremti valstybinės politikos strategijas, suderintas su Jungtinių Tautų 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT) darbotvarke iki 2030 m. (Jungtinės Tautos, 2015a, [2024]). Pripažįstant, kad ne kiekviena šalis pajėgs pasiekti šiuos platesnius DVT, tikimasi, kad bent kai kurias gairėse pateiktas galimybes bus galima įgyvendinti daugumoje kontekstų ir kad dokumentas bus atspirties taškas ten, kur apie žaliąsias bibliotekas nėra plačiai žinoma arba jos nėra stipriai palaikomos.

Gairės sudaro sistemą, kuri tampa pagrindu steigti, įveiklinti ir vertinti naujas ir egzistuojančias žaliąsias bibliotekas. Gairių siekis – padėti skatinti 17 darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimą įvairiose bendruomenėse ar organizacijose, įskaitant vietos savivaldybių, mokyklų bei universitetų bibliotekas ir specialiąsias bibliotekas. Gairės yra skiriamos bibliotekininkams, bibliotekų administratoriams, teisėkūros ir administracinėms institucijoms, projektuotojams ir architektams, turto valdytojams ir kitoms suinteresuotosioms šalims, atsakingoms už visų tipų bibliotekų kūrimą, valdymą ir finansavimą. Remdamiesi gairėmis, planuotojai turėtų nustatyti bibliotekos prioritetus ir apsvarstyti, kas yra praktiškai įmanoma atsižvelgiant į bibliotekos kontekstą. Kai kuriuos dalykus įgyvendinti lengva ir nebrangu, o štai kiti yra sudėtingesni ir reikalaujantys daugiau sąnaudų, todėl kai kuriose situacijose gali nepavykti jų pasiekti. Planuotojai gali arba siekti minimalių standartų, arba tobulinti esamas nuostatas, arba įgyvendinti geriausią praktiką.

Gairės buvo sumanytos kaip rekomendacijų, suskirstytų atskiromis kategorijomis, rinkinys, teikiantis galimybę pasirinkti aktualius ir įgyvendinamus elementus ir pritaikyti juos skirtinguose bibliotekų kontekstuose.

Paskelbus gaires, bus vykdoma sklaidos kampanija, kuria bus didinamas informuotumas ir perteikiamas gairių užmojis bei lankstus taikymas. Numatyta, kad kampanija bus plataus masto, tam pasitelkiant IFLA interneto svetainę, naujienlaiškius, internetinius seminarus bei socialinę žiniasklaidą ir išnaudojant esamas kampanijas, kaip antai ENSULIB žaliosios bibliotekos plakatai ir IFLA Žaliosios bibliotekos apdovanojimą. Taip pat bus parengta papildoma medžiaga, skirta padėti bibliotekoms įgyvendinti gaires, įskaitant priemonių rinkinius, kontrolinius sąrašus ir savarankiško įvertinimo anketas.

Žaliųjų bibliotekų vaidmuo

Tvarumo koncepcijos lėmė pamatinį mūsų gyvensenos poslinkį, ypač atsižvelgiant į vis gilėjančią klimato krizę. Paskelbus Jungtinių Tautų 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT) darbotvarkę iki 2030 m., tvarumas buvo apibrėžtas kaip prioritetas vykdant visų formų viešąją veiklą. Tikslų įgyvendinimas reikalauja aktyvių demokratinių procesų, kuriuose turėtų dalyvauti visi, įskaitant vyriausybes, korporacijas, organizacijas, institucijas ir fizinius asmenis.

Koks turėtų būti bibliotekų vaidmuo vykdant aplinkosauginį švietimą ir siekiant bendresnių DVT tikslų, buvo plačiai aptariama akademinėje literatūroje (Cyr ir Connaway, 2020; Hauke, Mocatta ir Pun, 2025). Į bibliotekas vis dažniau žvelgiama kaip į socialiai reikšmingas švietimo institucijas, švietimo partnerius ir subjektus, savo pavyzdžiu prisidedančius prie DVT. Bibliotekos yra glaudžiai susijusios su bendruomenėmis ir pasiekia visus gyventojų segmentus. Jos perteikia žinias įvairiausiais būdais – tam gali būti panaudojami bibliotekų fondai, rengiamos parodos, paskaitos, renginiai, savadirbių rateliai ir dalijamasi ištekliais, kaip antai siuvimo mašinomis, įrankiais, muzikos instrumentais ir kt., taip pat imamas tokių veiklos sričių kaip urbanistinė daržininkystė, sėklų bibliotekos, STEM, STEAM programos ar piliečių mokslo iniciatyvos ir remonto kavinės. Ši veikla suteikia bibliotekoms puikių progų gerinti visuomenės informuotumą ir tampa piliečių įsitraukimo bei tvaraus vystymosi platforma.

Kaip liudija kasmet teikiamos paraiškos IFLA Žaliosios bibliotekos apdovanojimui gauti, vis daugiau bibliotekų visame pasaulyje užima „tvariųjų“ ar „žaliųjų“ bibliotekų poziciją. Vis labiau juntamas atsakas iš bibliotekų auditorijos, o bendruomenių ir savivaldybių bibliotekų vadovai tvirtai įsipareigoja palaikyti bibliotekų, kaip bendrajam gėriui tarnaujančių švietimo įstaigų, vaidmenį. Šią tendenciją dar labiau sustiprina augantis žaliųjų bibliotekų tinklų (A.1) ir dotacijų bei apdovanojimų (A.2) skaičius.

Vienas iš pirmųjų projektų, kurio ėmėsi ENSULIB po to, kai buvo įsteigta kaip IFLA sekcija, buvo apibrėžimas, kas yra žaliaji biblioteka. Buvo pripažinta, kad prieš pradedant kitus darbus neatidėliotinai reikia parengti šitokį oficialų apibrėžimą. Koks vertingas yra toks apibrėžimas, įrodo tai, kad jį iki 2025 m. rugsėjo mėn. jau buvo išvertę bibliotekininkai iš 40 šalių ar kalbinių bendruomenių.

Toliau pateikiama apibrėžtis (IFLA/ENSULIB, 2022): Kas yra žaliaji biblioteka?

Aplinka – tai aplinkybės ar sąlygos, kuriomis gyvena ir veikia žmonės, organizacijos, gyvūnai ar augalai. Aplinka gali būti gamtinė, socialinė arba kultūrinė.

Tvarus (darnus) vystymasis – tai vystymasis, kuris „atitinkantis dabarties poreikius nepakenkdamas būsimų kartų gebėjimui tenkinti savus poreikius“ („Mūsų bendra ateitis“ (Brundtland ataskaita, 1987 m., JT).

Šiuolaikinės aplinkos yra nykstančios dėl klimato kaitos ir kitų grėsmių, įskaitant socialinę nelygybę. Visos organizacijos, institucijos ir kt. turėtų siekti saugoti aplinką, taikydamos tvaraus vystymosi principus. Tai apima ir įvairių tipų bibliotekas, kurios gali atlikti aktyvų ir reikšmingą vaidmenį siekiant tvaraus vystymosi.

Žaliaji ir tvari biblioteka – tai biblioteka, kuri atsižvelgia į *aplinkosauginį, ekonominį ir socialinį tvarumą*. Žaliosios ir tvarios bibliotekos gali būti įvairaus dydžio, tačiau jos turėtų turėti aiškią tvarumo darbotvarkę, apimančią:

- *Žaliuosius pastatus ir įrangą*: pastato ir įrangos išmetamieji teršalai, arba vadinamasis anglies pėdsakas, yra aktyviai mažinami.
- *Žaliojo biuro principus*: kasdienės veiklos ir procesai yra grindžiami aplinkos tvarumo principais.
- *Tvarią ekonomiką*: yra ribojamas vartojimas, skatinama žiedinė ir dalijimosi ekonomika, jų praktikos tampa prieinamos bendruomenei.
- *Tvarias bibliotekos paslaugas*: lankytojams lengvai prieinama aktuali ir nuolat atnaujinama informacija, siūlomos bendros erdvės, įranga, aplinkosaugos švietimas, veikla vykdoma efektyviai. Biblioteka kuria teigiamą anglies pėdsaką (anglies rankos atspaudą).
- *Socialinį tvarumą*: užtikrinamas kokybiškas švietimas, raštingumo ugdymas, bendruomenės įsitraukimas, kultūrų įvairovė, socialinė įtrauktis ir bendras dalyvavimas. Biblioteka aktyviai prisideda prie nelygybės mažinimo.
- *Aplinkosaugos valdymą*: aplinkos tikslai yra SMART (angl. *Specific, Measurable, Achievable, Realistic and Timebound* – konkretūs, išmatuojami, pasiekiami, realistiški ir apibrėžti laike), o biblioteka siekia sumažinti savo neigiamą poveikį aplinkai. Bibliotekos aplinkos politika, jos įgyvendinimas ir aplinkosaugos rezultatai yra viešai komunikuojami plačiajai visuomenei.
- *Įsipareigojimą bendriems aplinkosaugos tikslams ir programoms*: įsipareigojimai yra grindžiami JT Darnaus vystymosi tikslais, Paryžiaus klimato susitarimu bei susijusiais aplinkosaugos sertifikatais ir programomis.

Sprendimą viešąją, akademinę, mokyklos, kalėjimo, įmonės ar kitokią specialiąją biblioteką paversti žaliaja biblioteka gali lemti asmeninis atskirų bibliotekos darbuotojų suinteresuotumas arba institucija, kuriai priklauso biblioteka. Jis pagrįstas įsipareigojimu bendriems aplinkosaugos tikslams ir programoms, kaip aprašo pirmiau pacituota apibrėžtis, ir yra suderintas su Jungtinių Tautų 17 darnaus vystymosi tikslų (Jungtinės Tautos, 2015a), Paryžiaus klimato susitarimu (Jungtinės Tautos, 2015b) ir – kas svarbu bibliotekoms – UNESCO švietimo tvaraus vystymosi srityje programa (UNESCO, 2020).

Viliamės, kad gairės įkvėps ir paskatins bibliotekas imtis šio iššūkio ir prisijungti prie „žaliųjų bibliotekų sąjūdžio“ (Antonelli, 2008). Bibliotekos raginamos pasinaudoti proga – atlikti svarbų vaidmenį siekiant darnaus vystymosi tikslų ir būti pagrindinėmis švietimo sektoriaus veikėjomis.

Ivadas

Tvarumas, kaip pamatinis principas, paskatino mus permąstyti mūsų gyvenimo būdą. Tai daryti verčia ne tik artėjanti klimato katastrofa, bet ir platesnis tvarumo apibrėžimas, išdėstytas Jungtinių Tautų 17 darnaus vystymosi tikslų dokumente (DVT; Jungtinės Tautos, 2015a). Tikslams įgyvendinti reikia demokratinį procesų, kuriuose turėtų aktyviai dalyvauti piliečiai.

Esminis dalykas, palaikantis demokratiją ir žodžio laisvę bibliotekų bendruomenėse yra etinės bibliotekų vertybės. Kiekvienai bibliotekai tenka gyvybiškai svarbi švietimo funkcija teikiant patikimą informaciją, skatinant lygybę ir prisidedant prie tvarios visuomenės kūrimo. Bibliotekos palaiko daugiakultūriškumą ir kalbų įvairovę, užtikrindamos tiek spausdintos, tiek skaitmeninės medžiagos prieigą visiems, nepriklausomai nuo socialinio-ekonominio statuso. Mažesnėse bendruomenėse bibliotekos padeda skelbti mažą komercinę vertę turinčią literatūrą, taip užtikrindamos, kad neliktų nepaskelbti be komercinių paskatų sukurti kūriniai. Bibliotekos yra labai svarbios 4-am DVT („Kokybiškas švietimas“) realizuoti – tai yra pamatinis tikslas, siekiant visų kitų DVT (Jungtinės Tautos, be datos, b).

Vadovaudamosi šiomis vertybėmis, vis daugiau bibliotekų laiko save tvarumo modeliais ir švietimo partneriais. Bibliotekos yra glaudžiai susijusios su bendruomenėmis ir pasiekia žmones iš visų visuomenės sluoksnių. Tai suteikia joms unikalią galimybę ir pareigą gerinti informuotumą ir būti pilietinio įsitraukimo bei tvaraus vystymosi platformoms.

Bibliotekos ir bibliotekų darbuotojai gali tapti gyvais žaliųjų praktikų pavyzdžiais. Daug bibliotekų pastatų dabar yra projektuojami laikantis ekologiškos statybos ir energijos vartojimo principų. Bibliotekos taip pat įsisavina tvarias veiklos praktikas, pavyzdžiui, tvarų apsirūpinimą, gražinamąjį perdirbimą ir išteklių vartojimo mažinimą. Jos pasitelkia bendruomenėms skirtus įvairius tvarumo švietimo metodus, pasiekdamos skirtingus auditorijos segmentus.

Į tvarumo klausimus įsiklauso vis platesnė auditorija, nes bibliotekos visame pasaulyje pozicionuoja save kaip žaliasias bibliotekas. Nors savaime suprantama, kad gairių tikslinė auditorija yra bibliotekininkai, įsiskaityti į gaires raginami ir kiti, įskaitant suinteresuotąsias šalis iš bendruomenių, vietos valdžios organizacijas, nacionalinio ir regioninio lygmens politikos formuotojus bei formalaus ir neformalaus švietimo įstaigas. Gairės padės bibliotekų finansuotojams, miestų taryboms ir kitiems sprendimus priimančioms asmenims suprasti, kas yra žaliaji biblioteka, ką gero ji daro patronuojančiai organizacijai ar bendruomenei ir kokią gyvybiškai svarbią socialinę naudą ji teikia kaip bendrasis gėris ir švietimo įstaiga. Gairės rodo, kaip bibliotekos gali aktyviai remti ir paspartinti pastangas siekiant darbotvarkės iki 2030 m. tikslų; gairėse taip pat parodyta, dėl ko bibliotekos yra tokios svarbios padedant organizacijoms, savivaldybėms ar universitetams įgyvendinti savo žaliasias strategijas.

Šiose gairėse aprašytos konkrečios rekomendacijos, geriausios praktikos ir įvairios galimybės bet kokio tipo bibliotekoms pozicionuoti save kaip žaliasias bibliotekas. Įgyvendindamos gaires, bibliotekos gali parodyti, kad yra atsidavusios aplinkosaugos reikalui, gali gerinti informuotumą apie tvarumo problemas, įkvėpti pokyčius bendruomenėse ir remti įvairovę, teisingumą ir įtrauktį (DEI), kuriant tvaresnę ateitį ir ugdant socialinę atsakomybę. Pateikti pavyzdžiai skiriasi savo mastu ir apimtimi, daugelis jų yra paprasti, jų įgyvendinimas nieko nekainuoja net ir toms

bibliotekoms, kurios turi nedaug darbuotojų ir išteklių. Gairių tikslas – paskatinti bibliotekas, nuo mažiausių iki didžiausių, prisidėti prie tvarių miestų ir bendruomenių kūrimo.

Žaliųjų bibliotekų kūrimo gairių taikymo sritis apima rekomendacijas, kaip pasiekti nuoseklumą ir atskaitomybę viso pasaulio mastu, kaip perteikti geriausias praktikas ir kaip didinti tvarumo tikslų bei DEI poveikį vykdant politiką ir diegiant praktikas. Šiuos principus galima pritaikyti prie vietos kontekstų. Bibliotekoms, veikiančioms didelių pajamų regionuose, galbūt yra atviri tobulesni ištekliai, technologijos ir finansavimo šaltiniai, palaikantys ambicingesnes tvarumo iniciatyvas. O štai besivystančių regionų bibliotekos gali susidurti su didesniais iššūkiais, tokiais kaip ribotas biudžetas ir infrastruktūra, todėl joms prireiks labiau orientotis į išteklius ir bendruomenės iniciatyvumą. Gairėse pabrėžiama, kaip bibliotekos, nepaisant jų ekonominio konteksto, gali atlikti gyvybiškai svarbų vaidmenį vesdamos savo bendruomenes link tvarumo. Bet kuri biblioteka gali pritaikyti bendruosius gairių principus vietos iššūkiams spręsti ir galimybėms išnaudoti, taip pat prie jų unikalių aplinkybių pritaikytoms tvariosioms praktikoms puoselėti. Pavyzdžiui, maža kaimo biblioteka besivystančioje šalyje gali nuspręsti sutelkti dėmesį į tuos gairių aspektus, kurių įgyvendinimas kainuoja mažai arba nieko nekainuoja, pavyzdžiui, socialinį tvarumą, bendruomenės įsitraukimą, partnerystę ir vietos paveldo išsaugojimą. Didelė miesto biblioteka išsivysčiusioje šalyje gali papildomai akcentuoti bibliotekų pastatų ekologiškumą, energijos naudojimo efektyvumą, ekologiškas skaičiavimo technologijas ir infrastruktūrą.

Žaliųjų bibliotekų kūrimo pastangos yra sėkmingiausios, kai laikomasi holistinio požiūrio į visus tvarumo aspektus. 1 paveikslėlyje yra pateikiami gairėse aprašyti septyni žaliosios bibliotekos principai, sutelkti į tris pagrindines sritis: ekologinį tvarumą, socialinį tvarumą ir ekonominį tvarumą. Kad biblioteka iš tiesų būtų „žalioji“, t. y. ekologiška, ji turėtų siekti įgyvendinti bent kai kuriuos aspektus, priklausančius kiekvienam iš septynių principų, taigi, ji turėtų taikyti integralų požiūrį, kuris visapusiškai atspindėtų JT darnaus vystymosi tikslų siekiančių bibliotekų funkcijų mastą.

1 pav. Žaliosios bibliotekos dėmenys. © Benjamin Meunier, Priscilla Nga Ian Pun ir Ana Zdravje.

1 skyrius. Žaliosios bibliotekos principai.

Trumpa apžvalga

Šiame skyriuje aiškinami pagrindiniai žaliųjų bibliotekų kūrimo principai. Pabrėžiamos praktikos, kurias galima pritaikyti prie vietos kontekstų, nepriklausomai nuo gyventojų pajamų lygio. Skyriuje aprašomos bendruomenės įsitraukimo, prieinamumo, išteklių naudojimo efektyvumo, informacinių technologijų ir tvaraus pastatų projektavimo strategijos. Šiomis strategijomis siekiama sudaryti palankias sąlygas bibliotekų erdvėms, kurios būtų aplinkosauginiu požiūriu atsakingai tvarkomos, įtraukios ir efektyviai naudotų išteklius. Integruodamos šiuos principus, bibliotekos gali reikšmingai prisidėti prie tvarumo ir atliepti augančius bendruomenių poreikius.

1.1 Bendruomenės įsitraukimas

1. Švietimas ir informuotumas: skatinti bibliotekų lankytojų ir platesnės bendruomenės aplinkosauginį informuotumą ir tvarias praktikas.
2. Partnerystė: užmegzti partnerystės ryšius su vietos organizacijomis aplinkosaugos iššūkiams spręsti.
3. Bendruomenės informavimo veikla: mokyti lankytojus apie tvarumą ir skatinti aplinkai palankesnes praktikas.

1.2 Prieinamumas ir įtrauktis

1. Universalios paskirties projektavimas: paversti biblioteką prieinama visiems lankytojams, įskaitant neįgaliuosius.
2. Įtraukusis programavimas: siūlyti programas ir paslaugas, atitinkančias įvairius poreikius ir interesus.
3. Fondų prieinamumas: pasirūpinti, kad fondai būtų prieinami kuo platesnei auditorijai – naudojantis jais nemokamai, per atvirąją prieigą, naudojantis nemokamais švietimo ištekliais (OER) ir teikiant pristatymo paslaugas riboto judumo asmenims ar mokymosi sutrikimų turintiems asmenims. Tai apima prieinamų kūrinių formatų (pavyzdžiui, garso, Brailio rašto, didelio šrifto ir ekrano skaitytuvams optimizuotų skaitmeninių formatų) parūpinimą, užtikrinant teisingumu pagrįstas galimybes pasiekti turinį ne tik būnant fizinėse patalpose. Fondai taip pat turėtų būti prieinami keliomis kalbomis ir sutvarkyti taip, kad būtų galima ieškoti naudojant įvairias pagalbines technologijas, taip didinant visų lankytojų įtrauktį.

1.3 Išteklių naudojimo efektyvumas

1. „Mažinti, naudoti pakartotinai, perdirbti“: kuo labiau mažinti atliekų kiekį ir tausoti išteklius.
2. Ekologiškas fondų kaupimas: pasirinkti ir įsigyti medžiagą, kuri yra tvari aplinkosauginiu požiūriu, pavyzdžiui, atvirosios prieigos išteklius ir perdirbtas medžiagas.
3. Fondų anglies pėdsako mažinimas: atsižvelgiant į specifinį bibliotekos kontekstą, apsvastyti, ar tvariausias sprendinys yra spausdintinės, ar skaitmeninės laikmenos. Jei tik įmanoma, įgyvendinti skaitmeninimo strategiją, derančią su DVT tikslais.
4. Tvarus saugojimas ilgalaikėje perspektyvoje: apsvastyti ir įsisavinti tinkamiausią strategiją, kad fondų prieiga būtų garantuota neribotam laikui. Teikti pirmenybę tvariam fiziniam saugojimui, naudojant natūralaus temperatūros ir drėgmės reguliavimo sistemas, arba

skaitmeninimui, naudojant ilgalaikę bendrinamą bibliotekų ar archyvų saugyklą.

5. Tvarūs viešieji pirkimai: teikti pirmenybę bibliotekos apsirūpinimui aplinkai nekenksmingais produktais ir paslaugomis.

1.4 Informacijos ir ryšio technologijos (ICT)

1. Energiją efektyviai naudojanti aparatinė įranga: naudoti energiją efektyviai naudojančius kompiuterius, serverius ir tinklo įrangą.
2. Aparatinės įrangos diegimo optimizavimas: pailginti kompiuterių, monitorių, planšetinių kompiuterių ir mobiliųjų telefonų gyvavimo ciklą. Rinktis įrenginius, kurie atitiktų bibliotekos poreikius, tačiau vengti perdėm išplėstų specifikacijų, nes didesni, galingesni įrenginiai sunaudoja daugiau išteklių ir daro didesnę poveikį aplinkai juos gaminant, transportuojant ir naudojant. Jei tik įmanoma, siekti pakartotinai panaudoti arba atiduoti perdirbti aparatinę įrangą, kurios naudojimo pagal pirminę paskirtį laikas baigėsi.
3. Debesijos pagrindu teikiamos paslaugos: naudoti regioninę / vietos debesiją, kad būtų mažesnė vietinė infrastruktūra ir būtų išvengta tolimojo ryšio duomenų perdavimo.
4. Tvarūs duomenų centrai: palaikyti duomenų centrus, teikiančius pirmenybę energijos naudojimo efektyvumui ir ekologiniam tvarumui.
5. Dirbtinio intelekto naudojimas: kadangi dirbtinis intelektas intensyviai eikvoja išteklius, naudoti jį tik tomis situacijomis, kada tai yra vienintelis praktiškas sprendinys.

1.5 Pastatai ir įranga

1. Ekologinis pastatų projektavimas: integruoti tvaraus projektavimo elementus statant naujas arba renovuojant senas bibliotekas.
2. Ergonomiškas dizainas: kurti ergonomiškai suprojektuotas, prieinamas erdves personalui ir lankytojams.
3. Patalpų oro kokybė: užtikrinti tinkamą vėdinimą ir oro kokybę vardan sveikatos ir geros savijautos.
4. Triukšmo mažinimas: kuo labiau sumažinti triukšmo taršą, siekiant sukurti mokymuisi palankią aplinką.
5. Biofilinis projektavimas: inkorporuoti natūralią šviesą, vandens telkinius ir augalus arba projektuoti langus, pro kuriuos matosi gamtinė aplinka.
6. Energijos naudojimo efektyvumas: optimizuoti energijos vartojimą naudojant efektyvų apšvietimą, ŠVOK (šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo) sistemas ir atsinaujinančius energijos šaltinius.
7. Natūrali ventiliacija: sauso klimato zonose, esant nuosaikioms oro sąlygoms, natūrali ventiliacija gali būti efektyviausias vėsinimo ir vėdinimo pasirinkimas energijos naudojimo atžvilgiu.
8. Efektyvus ŠVOK: ekstremalaus klimato zonose ŠVOK sistemos gali būti nepamainomos, tačiau jos gali būti labai efektyvios, jei bus suprojektuotos tvariai.
9. Vandens tausojimas: įgyvendinti vandens taupymo priemonės, pavyzdžiui, rinkti lietaus vandenį ir įrengti efektyvias santechnikos sistemas.

1.6 Naudingi ištekliai

Bibliosuisse. 2023. *La durabilité dans les bibliothèques. Un guide avec des exemples de bonnes pratiques.* [Arau, Šveicarija]. Taip pat galima skaityti vokiečių kalba:

Nachhaltigkeit in Bibliotheken. Ein Ratgeber mit Best-Practice-Beispielen.

<https://www.bibliosuisse.ch/angebote/downloads/ratgeber-nachhaltigkeit-in-bibliotheken-1#content>

Hauke, Petra, Andrea Kaufmann, Tim Schumann, and Janet Wagner. 2023. *Grüne Bibliothek: Ökologische, wirtschaftliche und soziale Nachhaltigkeit in der Praxis*. Unterstützt von: Netzwerk Grüne Bibliothek; IFLA aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB).

(Kontrolinis sąrašas, 46). [https://www.bib-](https://www.bib-info.de/fileadmin/public/Dokumente_und_Bilder/Komm_OPL/Checklisten/check46.pdf)

[info.de/fileadmin/public/Dokumente_und_Bilder/Komm_OPL/Checklisten/check46.pdf](https://www.bib-info.de/fileadmin/public/Dokumente_und_Bilder/Komm_OPL/Checklisten/check46.pdf).

Taip pat galima skaityti ukrainiečių kalba:

https://www.goethe.de/resources/files/pdf338/check46_uk.pdf

Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). 2023. „6 Ways to Make Your Library Greener.“

<https://blog.degruyter.com/six-ways-to-make-your-library-greener/>

Médiathèque de La Canopée La Fontaine [France]. 2021. *Guide de la bibliothèque verte/Guide de la bibliothèque verte*. Canopée. <https://bibliothequecanopee.wordpress.com/wp-content/uploads/2021/04/guidebibliothequeverte.pdf>

Negaocet, ADEME Arcep, Etienne Lees Perasso, Caroline Vateau, and Firmin Domon. 2022. « Etude Numérique et Environnement – Analyse prospective 2030 et 2050 ». ADEME – Arcep. https://www.arcep.fr/uploads/tx_gspublication/etude-prospective-2030-2050_mars2023.pdf

Oulu miesto biblioteka [Suomija]. 2020. *Sustainable Library 2030 Roadmap*.

Summary. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/Sustainable-Library-2030-Roadmap-Summary.pdf>

Papageorgiou, Sofia, Hilal Sultan Taşçı, Maria Aplada, and Meliha Arı. 2024. *Librarians Going Green. A “Common Waste – Common Libraries” project*. Athens, Belgrade, Bucharest, Istanbul, Sarajevo, Sofia, Thessaloniki, and Zagreb: Goethe-Institut.

<https://www.goethe.de/resources/files/pdf335/librarians-going-green.pdf>

Tvariųjų bibliotekų iniciatyva. 2022. *Road Map to Sustainability*.

<https://www.sustainablelibrariesinitiative.org/resources/professional-development/roadmap> (licencijuota)

2 skyrius. Darbuotojų mokymas ir kompetencijos ugdymas

Kuriant žaliąją biblioteką, labai svarbu ugdyti darbuotojų supratimą apie tvarumą ir aplinkosauginį valdymą. Tai gali būti pasiekta rengiant pritaikyto mokymo kursus ir pasirinkus mokymosi išteklių prieigą. Šiame skyriuje aptariama, kaip bibliotekos gali pasinaudoti individualiai pritaikomais mokymo moduliais ir nemokamais arba mažai kainuojančiais internetiniais ištekliais, kad įgalintų darbuotojus ir bendruomenes taikyti tvarias praktikas.

2.1 Pritaikytas bibliotekos darbuotojų mokymas

1. Pritaikyti moduliai: veiksmingas mokymas – esminis veiksnys, siekiant paversti bibliotekas ekologinių inovacijų centrais. Atsižvelgiant į bibliotekos dydį, biudžetą ir tvarumo tikslus pritaikyti moduliai padeda darbuotojams įsisavinti aplinkai palankesnes praktikas.
2. Dėmesys tvarumo skatinimui: mokymas turėtų būti sutelktas į tvarumo skatinimą, įskaitant fondų formavimą pagal tvarumo principus, energiją taupančių išteklių valdymą ir informuotumo apie aplinkosaugos problemas, pavyzdžiui, klimato kaitą, didinimą.
3. Tvarūs mokymo ištekliai: mokymo programos turėtų būti tvarios, t. y. joms turėtų būti naudojamos daugkartinio naudojimo medžiagos, skatinamas bibliotekų bendradarbiavimas, o į bibliotekų studijų programas integruojamas tvarumo aspektas, siekiant ilgalaikio poveikio.

2.2 Ekonomiškam mokymui skirti internetiniai ištekliai

Be mokymo darbo vietoje, bibliotekos gali naudotis daugybe nemokamų arba mažai kainuojančių internetinių išteklių. Šie ištekliai – tai lengvai pasiekiami vertinga tvarumo švietimo medžiaga, todėl tokį mokymą gali organizuoti įvairaus dydžio ir biudžeto bibliotekos.

1. „Climate Fresk“ seminarai: Bibliotekos gali skatinti dalyvauti seminaruose, kurie padėtų darbuotojams suprasti klimato kaitą jiems mokantis interaktyviais ir bendradarbiavimo metodais.
2. „Erasmus+“ ir ES programos: „Erasmus+“ remia bibliotekose vykdomus tvarumo švietimo projektus. Programa teikia finansavimą ir yra platforma, skirta dalytis žaliosiomis praktikomis visoje ES.
3. Nemokami švietimo ištekliai (OER): nemokama, individualiai pritaikoma medžiaga, pavyzdžiui, kursai, straipsniai ir vaizdo įrašai, skirti gilinti bibliotekos darbuotojų žinioms apie tvarias praktikas. Bibliotekos turėtų ieškoti aktualaus tvarumo turinio OER platformose, kuriose besimokantieji galėtų pereiti kursus savo tempu.
 - <http://www.oerplatform.org/>
 - <https://oercommons.org/>
 - <https://www.unesco.org/en/open-educational-resources>
 - <https://epale.ec.europa.eu/it/content/oer>
 - <https://sdgs.un.org/partnerships/sustainable-development-open-education-resource-oer-platform>
4. „The Secret to Talking about Climate Change: The TED Talk“ padeda bibliotekos darbuotojams veiksmingai kalbėtis apie tvarumą su lankytojais.
5. Žemės chartijos švietimo tvaraus vystymosi srityje centras: centras, įsikūręs JT įgaliojimus turinčiame Taikos universitete Kosta Rikoje, siūlo internetines ir vietoje vykdomas švietimo

programas, skirtas padėti įgyvendinti Žemės chartiją sprendimų priėmimo ir švietimo procesuose.

2.3 Naudingi ištekliai

Blue Marble Librarians. <https://www.youtube.com/@bluemarblelibrarians/videos>

„Climate Fresk“: registracija į seminarą <https://climatefresk.org/world/registration-workshop/>
Žemės chartijos švietimo tvaraus vystymosi srityje centras.

<https://earthcharter.org/education-sustainable-development/>

„Erasmus+“. ES programa, skirta švietimui, mokymui, jaunimui ir sportui remti.

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>

Europos Komisija. Jungtinis tyrimų centras. Be datos. *GreenComp: the European sustainability competence framework*. [https://joint-research-](https://joint-research-centre.ec.europa.eu/greencomp-european-sustainability-competence-framework_en)

[centre.ec.europa.eu/greencomp-european-sustainability-competence-framework_en](https://joint-research-centre.ec.europa.eu/greencomp-european-sustainability-competence-framework_en)

„The Secret to Talking about Climate Change.“ Be datos. Paskelbė „Action for the Climate Emergency“. „YouTube“, 3 min., 56 sek.

<https://youtu.be/UHPZw0zbHNE?si=qZJU57Q0PFGHQyEq>

3 skyrius. Veikla ir priežiūra

Šiame skyriuje daugiausia dėmesio skiriama tvarių bibliotekų veiklai ir priežiūrai. Nuo strategijos ir valdymo iki kasdienės, nusistovėjusios visų darbuotojų biuro veiklos, taip pat tvarumo praktikų rinkodaros bei matomumo didinimo – šiame skyriuje aprašomi praktinės vertės turintys žingsniai, kuriais būtų užtikrinama efektyvi ir atsakingas bibliotekų veikla bei stiprinami jų įsipareigojimai tvarumo srityje.

3.1 Strateginiai tikslai

1. Tvarumo misijos pareiškimas: bibliotekos interneto svetainėje paskelbti misijos pareiškimą, kuriame būtų išdėstyta bendroji tvarumo strategija ir tikslai. Jie turi derėti su Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslais.
2. Paskelbti planiniai rodikliai: nustatyti aiškius planinius energijos taupymo rodiklius ir įgyvendinti veiksmingas kontrolės priemones energijos vartojimui mažinti.
3. Paskatomis paremtos tvarumo praktikos: sukurti atlygių ir paskatų sistemas, skirtas skatinti tvarias praktikas organizacijoje.
4. Tvarios partnerystės: plėtoti strategines partnerystes su leidėjais, knygų pardavėjais, tiekėjais ir kitais verslo partneriais, kad būtų daroma pažanga siekiant tvarumo tikslų ir plečiamas bibliotekos poveikio mastas.

3.2 Pavyzdinumas

1. Lyderystė tvarumo srityje: rodyti pavyzdį, taikant iniciatyvas ir pavyzdines tvarumo praktikas.
2. Suinteresuotųjų šalių įtraukimas: įtraukti bibliotekos lankytojus ir suinteresuotąsias grupes, pavyzdžiui, finansavimo agentūras ir bibliotekų draugų grupes, į tvarumo vystymo veiklą.
3. Tvarumo ženklai bibliotekų lankytojams: iškabinti edukacinius ženklus, kurie skatintų energijos ir vandens tausojimą bei lankytojams parodytų, kokių aplinką tausojančių įpročių reikėtų laikytis bibliotekų erdvėse.
4. Vartojimo duomenų skaidrumas: užtikrinti energijos sąnaudų duomenų skaidrumą, siekiant skatinti atsakingą vartojimą ir pagerinti sąnaudų kontrolę.

3.3 Rinkodara, partnerystės, matomumas

1. Vaizdinis įsipareigojimų apipavidalinimas: vaizdinėmis priemonėmis palaikyti bibliotekos įsipareigojimus tvarumo srityje, naudojant tokias priemones kaip ENSULIB žaliosios bibliotekos plakatas ir ENSULIB ištekliai.
2. Bendradarbiaujant įgyjama galia: pasirašyti Žaliųjų bibliotekų manifestą ir prisijungti prie žaliųjų bibliotekų tinklų arba sukurti naują tinklą bendradarbiauti vykdant tvarumo iniciatyvas. Bendradarbiauti su vietos valdžios institucijomis, NVO ir įmonėmis, siekiant užsitikrinti finansavimą ir išteklius. Imtis bendrų darbų su mokyklomis, siekiant integruoti klimato kaitos temą į ugdymo programas.
3. Ataskaitos apie pažangą: į metinę bibliotekos ataskaitą įtraukti pasiekimus aplinkosaugos srityje.
Apsvarstyti galimybę teikti paraišką IFLA Žaliosios bibliotekos apdovanojimui gauti.

3.4 Bibliotekos valdymas

1. Tvarūs pirkimai: įgyvendinti žaliojo biuro principus, teikiant pirmenybę tvarioms viešųjų pirkimų praktikoms, remiant vietos verslą ir renkantis aplinkos atžvilgiu atsakingus tiekėjus bei finansų įstaigas.
2. Ekologiškos IT praktikos: įgyvendinti ekologiškų IT praktikų principus, įskaitant aplinkos atžvilgiu atsakingų technologinių sprendinių pasirinkimą, įrangos energijos naudojimo efektyvumo gerinimą ir popieriaus naudojimo mažinimą.
3. Tvarus vykimas į darbą ir atgal: skatinti tvarų vykimą į darbą ir atgal, be kita ko, raginant darbuotojus naudotis viešuoju transportu, dviračiais ir bendrai keliauti vienu automobiliu. Būtinoms kelionėms oro linijomis rinktis CO₂ kompensavimo sistemas.
4. Tvarus infrastruktūros valdymas: valdyti infrastruktūrą tvariais metodais, naudojant energiją taupančius prietaisus, netoksiškas valymo priemones ir skatinant perdirbimą, kompostavimą bei rūpestingą energijos ir vandens naudojimą.

3.5 Naudingi ištekliai

- Amerikos bibliotekų asociacija (ALA), Tvariųjų bibliotekų iniciatyva. [2023.] *The National Climate Action Strategy for Libraries Implementation Guide*. Chicago, IL; Bellport, NY. <https://www.sustainablelibrariesinitiative.org/media/document/614>
- Bibliosuisse. 2023. *La durabilité dans les bibliothèques. Un guide avec des exemples de bonnes pratiques*. [Arau, Šveicarija]. Taip pat galima skaityti vokiečių kalba: *Nachhaltigkeit in Bibliotheken. Ein Ratgeber mit Best-Practice-Beispielen*. <https://www.bibliosuisse.ch/angebot/download/ratgeber-nachhaltigkeit-in-bibliotheken-1#content>
- CILIP. Be datos, b. „Green Libraries Manifesto – Working Together for People and Planet“ <https://www.cilip.org.uk/page/GreenLibrariesManifesto>
- „Curated Booklists – Business & Economics: Green IT & Sustainable Computing“, James Madison University – JMU. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. balandžio mėn. <https://guides.lib.jmu.edu/onpoint/apr24>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). Be datos, g. „The Green Library Poster“ <https://www.ifla.org/the-green-library-poster/>
- Kirjastot.fi. 2020. „The Carbon Footprint of Your Library“ https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/kirjasto_infograafit_1021_EN.pdf
- Oliviero, Anna. 2023. „Green initiatives for offices: 10 easy-to-implement ideas“, *AWorld*. Paskutinį kartą atnaujinta 2023 m. birželio 14 d. <https://aworld.org/behavioral-change/green-initiatives-for-offices-10-easy-to-implement-ideas/>

4 skyrius. Bibliotekų fondai

Šiame skyriuje išdėstomos tvaros bibliotekų fondų valdymo praktikos, pabrėžiant tiek spausdintinės, tiek skaitmeninės medžiagos poveikį aplinkai ir socialinei terpei. Akcentuojama būtinybė kruopščiai apsvarstyti saugojimo, išsaugojimo ir prieigos metodus, siekiant kuo labiau sumažinti energijos suvartojimą ir anglies dioksido išmetimą. Taip pat aptariama, kaip svarbu kurti įvairius, įtraukius ir su tvarumo tikslais suderintus fondus. Šie fondai turėtų prisidėti prie ilgalaikio kultūros paveldo išsaugojimo, užtikrinant visų bendruomenių atžvilgiu teisingą žinių prieigą. Be to, taip skatinama skaitmeninė įtrauktis ir atsakingas išteklių naudojimas.

4.1 Poveikis aplinkai ir socialinei terpei

1. Ilgalaikis fondų poveikis: apsvarstyti ilgalaikį fizinių ir skaitmeninių fondų poveikį aplinkai ir fondų sąnaudas. Tai apima tokius veiksnius kaip saugyklos, infrastruktūra ir energijos vartojimas. Priimti atsakingus sprendimus, kuriais optimizuojama fondų apimtis ir mažinamas jų anglies pėdsakas, tuo pat metu užtikrinant, kad atrenkant išmetamą spausdintinę medžiagą sprendimai būtų priimami etiškai.
2. Skaitmeniniai fondai ir energijos suvartojimas: skaitmeniniai fondai dažnai būna tvaresni, bet vis tiek reikalauja gana didelės infrastruktūros ir nemažai energijos. Poveikis aplinkai turėtų būti įvertintas palyginant su skaitmeninės įtraukties ir visuotinės prieigos nauda.
3. Išteklių, skirti tvarumui: pirmenybę teikti fondams, palaikantiems mokslą, tvarumą, darnaus vystymosi tikslus, įvairovę, teisingumą, įtrauktį ir ekologines iniciatyvas, ypač skirtas vaikams ir jaunimui.
4. Įtraukūs fondai: kurti fondus, kurie atspindėtų įvairias kultūras ir kalbas. Pasirūpinti, kad jie būtų prieinami ir įtraukūs, užtikrinant, kad niekas neliktų nuošalyje.

4.2 Kultūros paveldo medžiagos išsaugojimas

1. Kultūrų įvairovė: vystyti tokią įsigijimo ir išsaugojimo politiką, kuri palaikytų mažumų kultūras, kalbų įvairovę ir socialinių sąjūdžių dokumentavimą.
2. Kultūros paveldo išsaugojimas: kurti skaitmenines vertingo kultūros paveldo medžiagos kopijas, siekiant išvengti žalos ir palengvinti prieigą prie didelę paklausą turinčių fondų. Jei tai yra fiziniai ištekliai, pirmenybę teikti ilgalaikiam išsaugojimui, naudojant kokybiškas, nerūgštines medžiagas ir laikant jas aplinkoje, kurioje yra stabili temperatūra ir drėgmė. Laikytis atitinkamų metaduomenų standartų, kad galimybės atrasti ir pasiekti medžiagą būtų išlaikomos ilgalaikėje perspektyvoje.
3. Optimizuotas skaitmeninimas: standartizuoti aukštos kokybės skaitmeninimo praktikas (pvz., didelės skyros nuskaitymą, optinį ženklų atpažinimą). Bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, išsiaiškinant, ką reikia skaitmeninti, gali sumažinti perteklinį skaitmeninimą ir poveikį aplinkai. Skaitmeninimo proceso metu reikia užtikrinti autorių teisių laikymąsi.
4. Atsinaujinantys ištekliai: naudotis atsinaujinančių energijos šaltinių maitinamų duomenų saugyklų paslaugomis skaitmeninei medžiagai saugoti.

4.3 Naudingi ištekliai

Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija (ALIA) ir „Blue Shield Australia“. 2019. *ALIA Disaster Management for Libraries: Part One – Guide*. 2nd edition.

<https://read.alia.org.au/alia-disaster-management-libraries-part-one-guide>

Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija (ALIA) ir „Blue Shield Australia“. 2019. *ALIA Disaster Management for Libraries: Part Two – Disaster Plan Template*. 2nd edition.
<https://read.alia.org.au/alia-disaster-management-libraries-part-two-disaster-plan-template>

Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija (ALIA). 2019. „ALIA Disaster scenarios for staff training sessions“. <https://read.alia.org.au/alia-disaster-scenarios-staff-training-sessions>

Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA), „Preservation and Conservation Centres (PAC)“. <https://www.ifla.org/units/pac-centres/>

5 skyrius. Paslaugos ir programos

Šiame skyriuje daugiausia dėmesio skiriama tam, kaip kurti ir teikti tvarias bibliotekų paslaugas ir programas, nukreiptas tiek į lankytojų poreikius, tiek į aplinkosaugos tikslus. Akcentuojama bendruomenės demografinių rodiklių įvertinimo svarba ir poreikis kurti įtraukias, ilgalaikes paslaugas. Pabrėžiamas poreikis suderinti šias paslaugas su pasaulinėmis tvarumo sistemomis, tokiomis kaip darnaus vystymosi tikslai (DVT). Skyriuje taip pat pabrėžiamas bibliotekos vaidmuo skatinant socialinį tvarumą, puoselėjant įsitraukimą edukaciniais bei socialiniais sumetimais ir kuriant partnerystes, kurios plėtotų ekologines iniciatyvas. Įsisavindamos šias strategijas, bibliotekos gali suteikti vertingų išteklių, skatinti bendruomenių gerovę ir didinti aplinkosauginį informuotumą.

5.1 Lankytojų poreikių įvertinimas

1. Sanderinė su bendruomene: žaliosios bibliotekos turėtų teikti paslaugas, pagrįstas jų apimties, paskirties ir strateginių tikslų, vietos bendruomenės demografinių rodiklių ir vietos bendruomenės informacijos poreikių analize.
2. Tvarios paslaugos: planuojant bibliotekos paslaugas, reikėtų nustatyti aiškius prioritetus ir parengti paslaugų teikimo strategiją vidutinės trukmės ir ilgalaikėje perspektyvoje.
3. Teisingumu pagrįsta prieiga: galimybę naudotis edukacinėmis programomis turėtų gauti visi, įskaitant paslaugų stokojančias bendruomenes. Programas galima patobulinti ir išplėtoti užmezgant bendradarbiavimo ryšius tarp bibliotekų, kurios dalytųsi ekologinės tematikos ištekliais ir žiniomis.
4. Neutralios erdvės: pasirūpinti, kad bibliotekų paslaugoms neturėtų įtakos ideologinių, politinių, religinių ar komercinių grupių spaudimas.
5. Įvairūs komunikacijos metodai: teikiant paslaugas reikėtų atsižvelgti tiek į tradicines kultūras, tiek į naujas technologijas, pavyzdžiui, palaikyti bendravimo žodžiu metodus kartu su moderniomis IRT priemonėmis.

5.2 Tvarios bibliotekų paslaugos

1. Švietimas tvaraus vystymosi srityje: suteikti pastangas į darnaus vystymosi 4-o tikslo 7 uždavinį: „Užtikrinti, kad visi besimokantieji įgytų žinių ir įgūdžių, reikalingų darniam vystymuisi skatinti, įskaitant, be kita ko, švietimą darnaus vystymosi ir tvaraus gyvenimo būdo klausimais“ (Jungtinės Tautos, be datos, b). Šis uždavinys taip pat apima žmogaus teises, lyčių lygybę, globalią pilietybę ir taiką bei nesmurtinę gyvenseną.
2. Švietimas tvarumo klausimais: siūlyti posėdžius ir seminarus, skirtus supažindinti lankytojus su Jungtinių Tautų darbotvarke iki 2030 m. ir jos tvarumo tikslais. Tai gali būti informuojamieji posėdžiai, diskusijų grupės, seminarai ir edukaciniai renginiai.
3. Informacijos prieiga: aktuali ir naujausia informacija, ypač su tvarumu susijusiomis temomis, turėtų būti lengvai pasiekama lankytojams.
4. Bendrai naudojami ištekliai: bibliotekos erdvių ir įrangos (kompiuterių, spausdintuvų, skaitytuvų) suteikimas bendroms reikmėms padeda efektyviai ir tvariai naudoti išteklius.

5.3 Socialinis tvarumas

1. Socialiniu požiūriu sveikos bendruomenės: bibliotekų vykdomos socialinio tvarumo

iniciatyvos yra neatsiejama sveikos ir įtraukios bendruomenės puoselėjimo dalis.

2. Galimybė naudotis paslaugomis ir ištekliais: biblioteka privalo užtikrinti informacijos ir paslaugų prieigą visiems bendruomenės nariams, nepriklausomai nuo jų kilmės.
3. Paslaugų įvairovė: išmokyti priimti įvairovę tiek vidaus veikloje, tiek teikiant paslaugas, kad ta įvairovė atspindėtų visus aptarnaujamos bendruomenės segmentus.

5.4 Partnerystės

1. Bendradarbiaujant daromas poveikis: bendradarbiauti su vietos valdžios organizacijomis ir su nevyriausybinėmis organizacijomis (NVO), siekiant pasinaudoti klimatui ar tvarumui skirtų kampanijų poveikiu.
2. Tradicinių žinių vertingumo pripažinimas: dirbti kartu su autochtonų bendruomenėmis, kad jos gautų galimybę dalytis tradicinėmis žiniomis apie ekologinį tvarumą.
3. Kontekstualus švietimas tvarumo klausimais: organizuoti vizitus į aplinkai draugiškas įmones ir parkus, siekiant supažindinti bendruomenę su tvariomis praktikomis.

5.5 Naudingi ištekliai

CILIP. 2024. „LibrariesWeek: Downloads“. <https://librariesweek.org.uk/libraries-hub/>
Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). 2022. *GET INTO... Education for Sustainable Development*.
<https://repository.ifla.org/handle/20.500.14598/2054>

Jankowska, Maria Anna (ed.). 2013. *Focus on Educating for Sustainability: Toolkit for Academic Libraries*. Sacramento, CA: Library Juice Press.

Library of Things. Be datos. „Borrow Useful Things for Your Home, Projects and Adventures. Library of Things.“ <https://www.libraryofthings.co.uk/>

Australijos nacionalinė biblioteka. 2003. *Guidelines for the Preservation of Digital Heritage*. Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000130071>

Pun, Raymond, and Gary L. Shaffer (eds.). 2019. *The Sustainable Library's Cookbook*. Chicago: Association of College and Research Libraries.
<https://escholarship.org/content/qt2bx9c7gd/qt2bx9c7gd.pdf?t=qbgid9>

Jungtinės Tautos. Be datos, a. „International Days and Weeks“
<https://www.un.org/en/observances/international-days-and-weeks>

Jungtinės Tautos. Be datos, b. „Goals: 4: Ensure Inclusive and Equitable Quality Education and Promote Lifelong Learning Opportunities for All“ <https://sdgs.un.org/goals/goal4>

6 skyrius. Teisė, etika ir tradicijos

Šiame skyriuje išnagrinėti teisiniai ir etiniai klausimai, susiję su žaliųjų ir tvarių bibliotekų kūrimu. Nustatomi pamatiniai dalykai, užtikrinantys, kad bibliotekos veiktų atsakingai, remtų įtrauktį ir išlaikytų tvarumą. Taip pat aptariami būdai, kaip sumažinti riziką ir skatinti ilgalaikę naudą aplinkai ir visuomenei.

6.1 Teisiniai aspektai

1. Aplinkosaugos teisės aktai ir statybos kodeksai: pavesti susipažinti su vietos, nacionaliniais ir tarptautiniais aplinkosaugos teisės aktais ir statybos kodeksais, kad būtų laikomasi reikalavimų.
2. Viešųjų pirkimų teisės aktai: išnagrinėti vietos viešųjų pirkimų teisės aktus, kad bibliotekos vykdomų pirkimų praktika išliktų atitinkanti reikalavimus.
3. Etiškas apsirūpinimas: atsižvelgti į etiško apsirūpinimo standartus ir užtikrinti, kad bibliotekos vykdomų pirkimų praktika būtų skaidri ir atitiktų geriausias praktikas.
4. Informacijos privatumas: kai renkama bet kokia lankytojų informacija, pasirūpinti, kad būtų laikomasi privatumą reglamentuojančių teisės aktų; duomenys turi būti tinkamai apsaugoti ir saugūs, o išlaikoma tik tai, kas būtina ir ką yra teisėta laikyti.
5. Perdirbimas ir nurašymas: kai bibliotekos medžiaga yra atiduodama perdirbti arba nurašoma, pasirūpinti, kad biblioteka tinkamai laikytųsi geriausios praktikos ir atitiktų visus vietos teisinius reikalavimus.
6. Intelektinė nuosavybė ir autorių teisės: žinokite intelektinės nuosavybės ar autorių teisių įstatymus ir pasirūpinkite, kad teikiamos paslaugos jų nepažeistų, ypač tada, kai fondų medžiaga yra kopijuojama, skaitmeninama ir išduodama.
7. Sauga darbo vietoje: darbuotojų ir lankytojų sauga yra nepaprastai svarbi. Reikia pasirūpinti, kad saugos darbo vietoje standartų būtų laikomasi visais aspektais, susijusiais su bibliotekos veikla, įskaitant ir ekologiškų pastatų projektus, turinčius griežtai atitikti saugos reglamentus statybos ar renovacijos metu.

6.2 Etiniai aspektai

1. Bendruomenės įtrauktis: užtikrinti įtrauktį ir galimybes naudotis visiems, įskaitant bendruomenės narius iš visų socialinių ir ekonominių sluoksnių, vietos kultūrinių ir kalbinių grupių, visų amžiaus grupių, visų lyčių tapatybių, taip pat žmones su negalia.
2. Galimybė naudotis: atsižvelgti į bendruomenės poreikius dėl galimybės naudotis fondais ir stengtis pernelyg nepasikliauti arba vien spausdintiniais, arba vien skaitmeniniais ištekliais, kad būtų užtikrintas teisingumas ir įtrauktis.
3. Etikos kodeksas: įtvirtinti tokią politiką ir tvarką, kurios palaikytų ir saugotų skaidrumą bei atskaitomybę ir skatintų etišką elgesį darbe.
4. Konsultavimasis su bendruomene: į autochtonų žinių, įskaitant autochtonų ekologinių žinių sistemas, perteikimą integruoti bendruomenės dalyvavimą ir sprendimų priėmimą. Išreikšti pritarimą, kai dalijamasi kultūrine informacija, ir pasirūpinti, kad tai būtų daroma gavus bendruomenės sutikimą.
5. Lankytojų privatumo apsauga: laikytis geriausios praktikos politikos ir tvarkos ir etiškai naudoti lankytojų duomenis. Nerinkti ir nekaupiti lankytojų duomenų, kada tai daryti neteisėta arba tie duomenys nėra reikalingi, ir pasirūpinti, kad bet kokia lankytojų informacija būtų laikoma saugiai ir neviršijant teisiškai reikalaujamų įgaliojimų.

6. Tvarūs fondai: inkorporuoti FAIR principus, siekiant užtikrinti, kad tvarūs fondų ištekliai būtų galimi rasti, jie būtų prieinami, sąveikūs ir pakartotinai panaudojami.
7. Socialiniu požiūriu etiškai formuojami fondai: įtvirtinti CARE principus vardan kolektyvinės naudos, pagarbos autoritetingai teisei kontroliuoti informacijos pateikimą, atsakomybės ir etiškumo. Tai ypač svarbu kalbant apie su autochtonų žiniomis susijusius kultūros paveldo fondus, jautrią asmeninę informaciją ir informaciją, kuria dalijasi mažumų grupės.

6.3 Autochtonų tradicinės žinios

1. Autochtonų tradicinių žinių (ATŽ) svarba: tūkstantmečiais kauptos autochtonų tradicinės žinios ir praktikos yra dosnus informacijos apie gamtinį pasaulį šaltinis. ATŽ pateikia tvarius sprendinius, pritaikomus daugeliui globalių problemų, įskaitant ir klimato kaitą. Autochtonų tautelių gamtos supratimas yra didesnio tvarumo veiksnys.
2. ATŽ išsaugojimas ir dalijimasis: bibliotekų vykdoma ATŽ priežiūra ir fondų formavimas, kartu su autochtonų žiniomis grindžiamais sprendiniais, yra esminis tvarumo komponentas (taip pat žr. 4.2 skyrelį „Kultūros paveldo medžiagos išsaugojimas“).

6.4 Naudingi ištekliai

- Düwell, Marcus, Gerhard Bos, and Naomi van Steenberg (eds.). 2018. *Towards the Ethics of a Green Future*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315115788>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA) ir UNESCO. 2022. „IFLA-UNESCO Public Library Manifesto 2022“ <https://www.ifla.org/public-library-manifesto/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). 2023. „Library Ethics and Access“ <https://www.ifla.org/news/library-ethics-and-access/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA), Informacijos prieigos laisvės ir išraiškos laisvės patariamasis komitetas (FAIFE). 2012. „Professional Codes of Ethics for Librarians“ <https://www.ifla.org/g/faife/professional-codes-of-ethics-for-librarians/>
- Robinson, Oliver J., Adam Tewkesbury, Simon Kemp, and Ian D. Williams. 2018. “Towards a Universal Carbon Footprint Standard: A Case Study of Carbon Management at Universities.” *Journal of Cleaner Production*, 172: 4435–4455. <http://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.02.147>
- Sengupta, Sohini. 2024. “Towards Sustainable Knowledge: Integrating Open Access Principles with Green Library Initiatives.” *College Libraries* 39(1): 11–19. <https://collegelibraries.in/index.php/CL/article/view/143/134>
- Sinha, Anup. 2013. “Sustainability: Ethics and the Future.” *Journal of Human Values* 19(2), 113–126. <https://doi.org/10.1177/0971685813492259>
- Sidnėjaus universiteto biblioteka ir Nathan Sentance. 2021. “Aboriginal and Torres Strait Islander Cultural Protocols.” University of Sydney Library. <https://hdl.handle.net/2123/24602>

7 skyrius. Bibliotekų pastatai ir įranga

Bet kuri biblioteka gali būti žaliaji biblioteka nepriklausomai nuo to, ar projektuojamas naujas pastatas, ar restauruojamas esamas. Šiame skyriuje išdėstyta tvaraus projektavimo sprendinių sistema, apimanti tiek technologiniu požiūriu sudėtingus, tiek nesudėtingus metodus. Akcentuojamas vietinių ir tvarių medžiagų naudojimas. Čia pateikiamos praktinės gairės planuotojams, projektuotojams ir architektams, pabrėžiant, kad tvarumo galima pasiekti nestatant naujo pastato, kaip pažymėjo buvęs AIA (Amerikos architektų instituto) prezidentas Carlas Elefante: „Ekologiškiausias pastatas yra tas, kuris jau pastatytas“ (Elefante, 2025).

Labai svarbu, kad bibliotekų statybos ir įrangos projektams vadovautų ekologiškos statybos ir technologijų ekspertai, o bibliotekos pasisakytų už mažesnę poveikį aplinkai darančių statybinių medžiagų ir metodų naudojimą, taip pat už atsinaujinančios energijos naudojimą, jei vis dar naudojamas iškastinis kuras.

7.1 Projektų planavimas, finansavimas

1. Tikslų užsibrėžimas: apibrėžti žaliosios bibliotekos tikslus – būti ekologiniu požiūriu efektyviai, išteklius tausojančiai ir palankiai aplinkai biblioteka. Į planavimo procesą įtraukti visus suinteresuotąsias šalis.
2. Pamatinių metodikų panaudojimas: naudoti tvaraus projektavimo rekomendacines metodikas, kaip antai LEED ar BREEAM.
3. Vietos atžvilgiu adekvatus projektavimas: sutelkti dėmesį į konkrečiai vietai tinkamą architektūrą, sklypo žalinimo galimybes ir viešojo transporto prieigą.

7.2 Erdvių organizavimas

1. Tvarus projektavimas: siekti tvarumo kompaktiškai projektuojant, specifiškai išskirstant erdves ir įrengiant ant stogų želdinius, sodus bei saulės energijos sistemas.
2. Žaliosios erdvės: inkorporuoti lauko elementus, pavyzdžiui, kiemelius, žaliąsias zonas, balkonus ir terasas bibliotekos erdvių kokybei pagerinti. Ištirti galimybes žalinti patalpas, pavyzdžiui, įveisti augalus ir vertikalius sodus, kad patalpose atsirastų gamtinė aplinka.

7.3 Pastato mikroklimato, apšvietimo, vandens sistemų valdymas

1. Apšvietimas: pasirūpinti, kad lankytojų erdves pasiektų kuo daugiau natūralios šviesos. Naudoti mažai energijos vartojančias apšvietimo sistemas su jutikliais, kad kuo mažiau energijos būtų švaistoma.
2. Mikroklimato kontrolė: nuosaikant, sauso klimato aplinkoje išnaudoti natūralią ventiliaciją. Optimizuoti mikroklimato kontrolę naudojant pasyvaus pastato modelį, izoliaciją ir apsaugą nuo saulės.
3. Atsinaujinančios energijos šaltiniai: teikti pirmenybę atsinaujinančios energijos šaltiniams, pavyzdžiui, įrengiant bibliotekos pastate saulės baterijas ir energijos kaupimo sistemą arba prisijungiant prie atsinaujinančios energijos tiekėjo.
4. Vandens surinkimas ir pakartotinis naudojimas: rinkti lietaus vandenį ir pakartotinai naudoti nešvarų vandenį, kad vandens ištekliai būtų tvariai valdomi, o poveikis aplinkai būtų kuo mažesnis.

7.4 Statybinės ir patalpų įrengimo medžiagos

1. Medžiagų parinkimas: teikti pirmenybę metodams, leidžiantiems lengvai atlikti techninę priežiūrą, ir naudoti vietos klimatui tinkamas vietines, ekologiškas medžiagas iš atsinaujinančių šaltinių.
2. Perdirbimas ir tinkamumas remontuoti: ką nors įsigyjant įsitikinti, ar infrastruktūra atitiks tinkamumo remontuoti kriterijus, bibliotekos pastate naudoti didelę dalį perdirbtų medžiagų ir sudaryti sąlygas grąžinamajam perdirbimui.
3. Statybos poveikio sumažinimas iki minimumo: įvertinti ir kuo labiau sumažinti triukšmą ir poveikį aplinkai statybos metu, pasirūpinti, kad būtų pakankamai vietos medžiagoms tvarkyti ir kuo labiau sumažinti atliekų kiekį, apsvarstant išmontavimo galimybes, mažinant pakuočių kiekį ir, jei įmanoma, naudojant surenkamuosius komponentus.

7.5 Pastatų projektavimas, palankus saugojimui ir konservavimui

Stabili saugyklos aplinka yra esminė sąlyga dideliems visų formatų fondams saugoti.

1. Temperatūra ir drėgmė: išlaikyti stabilų vidaus mikroklimatą popierinei medžiagai saugoti, esant 18–22 °C kontroliuojamai temperatūrai ir 40–55 % santykiniam drėgniui.
2. Izoliacija: pasirūpinti, kad fondų saugyklos būtų gerai izoliuotos, taip apsisaugant nuo vandens patekimo ir kartu suderinant energijos naudojimo efektyvumą su saugojimo reikalavimais.
3. Apsauga nuo aplinkos veiksnių: naudoti pavėsinimo, įstiklinimo ir oro filtravimo sistemas, kad fondai būtų apsaugoti nuo šviesos, teršalų ir drėgmės.
4. Medžiagų parinkimas ir saugos sistemos: naudoti mažai teršalų išmetančias medžiagas, sumontuoti gaisro slopinimo sistemas ir sukurti efektyvias saugojimo sistemas, kad būtų užtikrinta medžiagų sauga ir tinkamas saugojimas.

7.6 Sertifikatai

Nepriklausomai nuo pastato būklės ar biudžeto, esama galimybių pamažu gerinti ekologinį pastatų tvarumą.

1. Tvarumo standartai: remtis nacionaliniais arba tarptautiniais tvarumo standartais, taikomais statybai ar renovacijai.
2. Pastatų projektavimo aspektus reglamentuojantys standartai: naudoti vietos parinkimo, energijos naudojimo efektyvumo, vandens vartojimo, medžiagų bei išteklių ir patalpų aplinkos kokybės protokolus ir standartus, pvz.:
 - LEED reitingavimo sistema: Pažangiausios energetikos ir aplinkos projektavimo priemonės (JAV standartas). <https://www.usgbc.org/leed>
 - BREEAM: Statybos mokslo tyrimų instituto statinių ekologinio tvarumo įvertinimo metodas (JK standartas). <https://breeam.com/>
 - „SKArating“ (JK vidaus įrengimo darbų įvertinimo sistema). <https://skarating.org/>
 - DGNB: Deutsche Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen (Vokietijos tvariosios statybos taryba). <https://www.dgnb.de/de/zertifizierung/das-wichtigste-zur-dgnb-zertifizierung>
 - Žaliosios žvaigždės reitingavimo sistema (Australijos standartas). <https://new.gbca.org.au/green-star/exploring-green-star/>

7.7 Naudingi ištekliai

- Aldrich, Rebekkah Smith. "Sustainable Libraries" [tinklaraštis]. Paskutinį kartą pakeista 2025-09-03. <https://sustainablelibraries.org/>
- Kolegijų ir mokslo tyrimų įstaigų bibliotekų asociacija (ACRL). 2023. „Academic Library Building Design: Resources for Planning: Green / Sustainable Building“ <https://acrl.libguides.com/buildingresources/green>
- Elefante, Carl. 2025. "The greenest building is...one that is already built." <https://carlelefante.com/insights/the-greenest-building-is/>
- „Green Libraries: Sustainable Library Buildings: A Guide to Resources and Trends in Sustainable Library Building Design“. Be datos. *Designing Libraries (tinklaraštis)*. https://designinglibraries.org.uk/resources/resources-for-library-design/green-libraries_-sustainable-library-buildings/
- Hauke, Petra, Karen Latimer, and Klaus Ulrich Werner (eds.). 2013. *The Green Library = Die Grüne Bibliothek. The Challenge of Environmental Sustainability*. Berlin/Boston: De Gruyter Saur. (IFLA Publication 161). Atvira prieiga: <https://edoc.hu-berlin.de/handle/18452/2964>
- Hauke, Petra, Karen Latimer, and Robert Niess (eds.). 2021. *New Libraries in Old Buildings: Creative Reuse*. Berlin/Boston: de Gruyter Saur. (IFLA leidinys Nr. 180) <https://doi.org/10.1515/9783110679663>
- Khan, Ayub, and Stella Thebridge. 2022. *Better by Design: An Introduction to Planning, Designing and Developing Library Buildings*. London: Facet Publishing.
- Australijos nacionalinė biblioteka. 2003. *Guidelines for the Preservation of Digital Heritage*. Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000130071>
- PressReader Team. 2024. "Constructing Green Libraries: Sustainable Architecture for a Greener Future." *PressReader* (tinklaraštis), rugpjūčio 26 d. <https://blog.pressreader.com/libraries-institutions/constructing-green-libraries-sustainable-architecture-for-a-greener-future>
- Ilinojaus universitetas Urbanoje-Šampeinėje. Universiteto biblioteka. 2024. "Green Libraries: Green Building/Facility Management: Resources to help libraries go green." *LibGuides*. <https://guides.library.illinois.edu/green-libraries/facilities>
- Werner, Klaus Ulrich. 2013. "Sustainable Buildings, Equipment, and Management. A Checklist." Galima skaityti 32 kalbomis. <https://www.ifla.org/the-green-library-checklists-project/>

8 skyrius. Stebėsena ir vertinimas

Šiame skyriuje aprašomi praktinės vertės turintys žingsniai ir sistema, kuria remdamosi bibliotekos gali kiekybiškai vertinti, kiek toli pažengę tvarumo srityje, atsižvelgiant į jų unikalų kontekstą ir išteklius. Skyriuje apibrėžiami lanksčiai taikomi matuojamieji rodikliai ir pakopiniai tikslai, kurie ilgalaikėje perspektyvoje veda į tobulėjimą ir pritaikomumą.

8.1 Stebėsenos pagrindai

1. SMART tikslai: nustatyti aiškius matuojamuosius tvarumo rodiklius aplinkosaugos, socialinėje ir ekonominėje srityse, naudojant pritaikomus SMART tikslus. Sekti energijos vartojimą, anglies pėdsaką ir išteklių naudojimo efektyvumą.
2. Išteklių vartojimo stebėsena: reguliariai matuoti vandens sunaudojimą, atliekų valdymą ir medžiagų vartojimą. Naudoti skaitmeninius sprendinius ir atliekų audito patikras, kad būtų galima formuoti mažinimo strategijas.
3. Aplinkos stebėsena: įvertinti patalpų aplinkos kokybę, įskaitant oro kokybę, apšvietimą ir energiją taupančias sistemas bibliotekos erdvėse.
4. Įsitraukimo stebėsena: sekti bendruomenės įsitraukimą, vertinti fondų tvarumą ir stebėti bibliotekų tiekėjų aplinkosaugos sertifikatus.

8.2 Pakopiniai tikslai ir nuolatinis tobulėjimas

1. Pažangos stebėsenos tikslai: nustatyti ir trumpalaikius, ir ilgalaikius tvarumo tikslus. reguliariai iš naujo įvertinti pažangą ir koreguoti strategijas pagal turimus išteklius ir rezultatus.
2. Lyginamoji analizė: lyginti su panašių bibliotekų veiklos rezultatais ar sektoriaus standartais ir dalytis įžvalgomis, kad būtų skatinamas bendradarbiavimas ir nuolatinis tobulėjimas.

8.3 Ataskaitų teikimas ir komunikacija

1. Žinios apie pažangą tvarumo srityje sklaida: rengti reguliarias, skaidrias veiklos rezultatų tvarumo srityje ataskaitas. Padaryti jas viešai prieinamas suinteresuotosioms šalims ir naudoti skaitmenines priemones, kad su vizualizuotais duomenimis galėtų susipažinti visi.
2. Sėkmės atvejų minėjimas ir dalijimasis pamokomis: dalytis sėkmės istorijomis ir pamokomis, išmoktomis įgyvendinant tvarumo iniciatyvas, kad bendruomenė bibliotekoje ir už jos ribų galėtų pasisemti įkvėpimo tolesniam tobulėjimui.

8.4 Naudingi ištekliai

Mokslo tyrimų įstaigų bibliotekų asociacija. "LibQUAL: Charting Library Service Quality."

<https://www.libqual.org/home>

Bezerra Cardoso, Nathalie. 2021. "How is your library contributing to sustainable development?" Galima skaityti anglų ir dar 9 kitomis kalbomis.

Skaičiuoklė:

<https://libraryscience.de/calculator/> Kontrolinis

sąrašas: <https://libraryscience.de/publication/>

CILIPS, Škotijos privileijuotasis bibliotekų ir informacijos specialistų institutas. 2024.

- "Libraries for a Sustainable Future." <https://www.cilips.org.uk/sustainable-future/>
 Danmarks Biblioteksforening / Danijos bibliotekų asociacija. Be datos.
 "Certificering/Certification." <https://db2030.dk/certificering/>
- Edinburgo įrankių biblioteka. 2017. "A Carbon Calculator for Tool Libraries: Carbon Data for Sharing Libraries." <https://edinburghtoollibrary.org.uk/carbon-data-for-sharing-libraries/>
- ELSA (Europos bibliotekų ir tvaraus vystymosi vertinimo) darbo grupė. 2020. *Towards the Implementation of SDG Indicators in European Libraries*. The Hague, Netherlands: EBLIDA. <https://www.eblida.org/Documents/ELSA-WG-implementation-SDG-Indicators-in-EU-Libraries.pdf>
- Suomijos bibliotekų asociacija. 2020. "The Carbon Footprint of Your Library." <https://www.libraries.fi/sites/default/files/content/kirjasto-infograafit-1021-EN.pdf>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA), Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). Be datos. "IFLA Green Library Award Criteria." <https://www.ifla.org/g/environment-sustainability-and-libraries/ifla-green-library-award-2024-evaluation-criteria/>
- Schunkert, Stephan, Georg Smolka, Jacob Bilabel, and Melinda Weidenmüller. 2023. *CO₂-Kulturstandard: CO₂-Bilanzierungsstandard für Kultureinrichtungen in Deutschland. Auf Grundlage des Ergebnispapiers der Expertengruppe CO₂-Bilanzierung in Kultureinrichtungen vom 26. April 2023*. Stuttgart, Berlin: Ministerium für Wissenschaft, Forschung und Kunst Baden-Württemberg, Die Beauftragte der Bundesregierung für Kultur und Medien. <https://www.kmk.org/fileadmin/pdf/PresseUndAktuelles/2023/CO2-Kulturstandard.pdf>
- Sotos, Mary. 2015. *GHG [Greenhouse Gas] Protocol Scope 2 Guidance: An Amendment to the GHG Protocol: Corporate Standard*. Washington D.C.: World Resources Institute. <https://ghgprotocol.org/sites/default/files/2023-03/Scope%20%20Guidance.pdf>
- STARS, Tvarumo sekimo, įvertinimo ir reitingavimo sistema. 2024. "Sustainable Library Certification (3.0)." <https://stars.aashe.org/resources-support/help-center/v3-innovation-leadership/sustainable-library-certification/>
- Tvariųjų bibliotekų iniciatyva. Be datos. "Sustainable Library Certification Program." <https://www.sustainablelibrariesinitiative.org/about-us/program-faq>
- SustainLab. 2024. "Get a better view of your sustainability impact with our ESG-platform SustainLab: Automating sustainability data collection and visualization for informed actions." <https://sustainlab.co/>
- Yogeshwaran, S., and P. Nandhini. 2024. "Green Library Metrics: Measuring the Environmental Impact of Library Operations with AI Technology." In *AI-Assisted Library Reconstruction*, edited by K.R. Senthilkumar, 158–171. Hershey, PA: IGI Global. Galima skaityti: <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-2782-1.ch009>

9 skyrius. Atskirų atvejų tyrimai ir geriausios praktikos

Gausybė pavyzdžių, kurie IFLA pasaulio bibliotekų žemėlapyje yra pateikti kaip „DVT pasakojimai“ arba kuriems yra suteikti IFLA Žaliosios bibliotekos apdovanojimai, rodo, koks platus yra galimybių spektras. Nors toliau galime supažindinti tik su nedaugeliu atrinktų apdovanojimus gavusių bibliotekų, projektų ir iniciatyvų, daugiau pavyzdžių, ypač iš besivystančių šalių, galima rasti IFLA pasaulio bibliotekų žemėlapyje „DVT pasakojimuose“ (IFLA, be datos) arba ENSULIB IFLA Žaliosios bibliotekos apdovanojimų interneto svetainėje (IFLA/ENSULIB, be datos).

Anaiptol nesitikima, kad žalioji biblioteka bus tik ta, kuri pasiūlys visuminę šiose gairėse išdėstytą pasirinkimo variantų programą. Mažesnės bibliotekos paprastai rinksis pagrindinį akcentą, su kuriuo pagrįstai pozicuos save kaip „žaliąją biblioteką“, pvz., „klimato apsauga“, „sveikata“, „gamta ir sodas“ arba „tvarus vartojimas“. Kiekvienu atveju ypatingas dėmesys bus skiriamas Jungtinių Tautų darbotvarkės iki 2030 m. tikslams.

9.1 Žaliųjų bibliotekų / stambaus masto projektai

1. Salamankos universiteto biologijos biblioteka (Ispanija): „Maža, bet daug nuveikianti bendru darbu!“ (2024). <https://www.ifla.org/news/9th-ifla-green-library-award-2024-results/>

„Salamankos universiteto biologijos bibliotekoje yra gamtos mokslų ir naujų medijų tarpdisciplininių fondų, dominančių tiek akademinę, tiek vietos bendruomenes. Biblioteka puoselėja universiteto mokslinių tyrimų grupių ir platesnės bendruomenės ryšius, organizuodama tokias veiklas kaip pasivaikščiojimai su gidu, konferencijos ir filmų demonstravimas. Ištekliais, įskaitant ir skolinamą įrangą, dalijasi ir akademinės, ir vietos bendruomenės atstovai. Skaitmeninis žurnalas „Bionoticias“ skelbia mokslo straipsnius ir aplinkos tyrimus iš viso pasaulio. Biblioteka yra įsipareigojusi vykdyti visuomenės įsitraukimo tvarumo srityje programą ir yra užmezgusi partnerystės ryšius su aplinkosaugos grupėmis, kad padėtų didinti ekologinį informuotumą.“

2. Medeljino viešųjų įmonių (EPM) biblioteka (Kolumbija): „Biblioteca EPM – švietimas tvaraus vystymosi srityje“ (2023). <https://www.ifla.org/news/8th-ifla-green-library-award-2023-results/>

„Šis projektas tikrai nusipelno IFLA Žaliosios bibliotekos apdovanojimo, nes įrodo, kad jos strategijos šerdis yra tvarumas, integruotas į visą veiklą: pasakų skaitymo programas, paskaitas, robotiką / naujas technologijas ir verslo plėtrą. Švietimo tvarumo srityje projektas parodo, kad bibliotekai yra vertingas pats nuolatinio tobulėjimo ilgalaikėje perspektyvoje siekis. Puiki iniciatyva mažų ir vidutinių pajamų šalyje.“

3. Paderborno miesto biblioteka (Vokietija): „Edenas – tvari biblioteka“ (2024). <https://www.ifla.org/news/9th-ifla-green-library-award-2024-results/>

„Paderborno miesto biblioteka renovavo 460 metų pastatą, o savaime nevertingus šalutinius produktus panaudojo baldams. Projektas akcentuoja dalijimosi ekonomiką, įgyvendinant tokias priemones kaip sėklų biblioteka, maisto dalijimosi programa, drabužių mainai ir įrankių biblioteka. Biblioteka įsiklauso į bendruomenės poreikius, siekdama įtraukti jų pageidavimus į projektų ir programų rengimą. Pasitelkus 80

partnerių, renovacijai buvo pritaikyti dalyvaujamojo projektavimo metodai. Programos sprendžia su maisto sauga ir švaistymu susijusius klausimus, skatina tvarumą ekologiniu, socialiniu ir ekonominiu aspektais, puoselėja glaudžiai susijusią, pasitikėjimo ryšiais grindžiamą bendruomenę.“

9.2 Žaliųjų bibliotekų projektai

1. Villa Valle miesto biblioteka (Italija): „Sėklų biblioteka“ (2023).
<https://www.ifla.org/news/8th-ifla-green-library-award-2023-results/>

„Šis projektas tikrai nusipelno būti apdovanotas – sėklų bibliotekos idėja, pereinanti į naują matmenį. Jis turėjo įtakos miesto sprendimui tapti draugiškesniu bičių ir drugelių populiacijoms. Klientams ėmus dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose, atsirado ilgalaikis poveikis tvariam bendruomenės įsitraukimui. Programa gali būti pavyzdinis modelis kitoms bibliotekoms visame pasaulyje, nesvarbu, ar jos didelės, ar mažos.“

2. Kyjivo Priorkos vaikų biblioteka (Ukraina): „Žaliosios bibliotekos“ ekologinė erdvė: ieškant ekoherojų ir ropščiantis iš ekologinės krizės“ (2024). <https://www.ifla.org/news/9th-ifla-green-library-award-2024-results/>

„Projektas puikiai skatina vaikų sąmoningumą aplinkosaugos klausimais ir pozicionuoja biblioteką kaip pagrindinį veikėją sprendžiant ekologinę krizę. Derinamas švietimas, estetika ir praktiniai veiksmai, taip kuriant atodairą į aplinką ir perdirbtų medžiagų naudojimu pagrįstą ekologišką bibliotekos erdvę ir telkiant įvairialypį ekologinės literatūros fondą. Labdaros lėšomis remiamas projektas demonstruoja paprastų piliečių įsipareigojimą tvarumui. Tai, kad iniciatyva išsiplėtė į kitas Ukrainos biblioteka, pabrėžia platų projekto poveikį. Vykdoma šviečiamoji veikla, mažinamas poveikis aplinkai, todėl projektas yra tvrios gyvensenos bei bibliotekų valdymo pavyzdys.“

3. Nairobio „USIU-Africa“ biblioteka (Kenija):
<https://www.slideshare.net/slideshow/ifla-green-library-award-2024-germany-eden-library/272577450> „Sodas bibliotekoje“ (2018).
<https://www.ifla.org/news/ifla-green-library-award-2018-winners-announced/>

„USIU-Africa“ (Jungtinių Amerikos Valstijų tarptautinio universiteto Afrikoje) biblioteka yra milžiniškas „žalias“ pastatas su bibliotekos sodu, kuriame auga medžiai, augalai ir yra visko, ko reikia žaliajai aplinkai, taip pat užtikrinamas geras oras lankytojams ir darbuotojams. Ant plokščio stogo yra surenkamas lietaus vanduo, kuriuo laistomas sodas. Dėl sodų bibliotekoje jautiesi taip, tarsi būtum lauke. Augalai suteikia bibliotekai jaukią namų atmosferą. Straipsnyje pateikiamas praktiškesnis požiūris į statybą ir praktikas sudėtingomis ekonominėmis sąlygomis. Projektas rodo, kad Afrikos bibliotekos taip pat pripažino žaliąjį sąjūdį, todėl gali būti taikomas naujiems pastatams, gali būti naudojamas kaip etalonas, o metodologija yra labai patikima. Tai originali koncepcija, parodanti, kokia imli naujovėms yra bibliotekų praktika Afrikoje.“

9.3 Ypatingas paminėjimas – minimalūs ištekliai, bet didelis poveikis

1. Kalio 1 komunos kultūros centro viešoji biblioteka (Kolumbija): „Kaimynijos kelias“ (2022).
<https://www.ifla.org/news/7th-ifla-green-library-award-2022-results/>

„Kultūros centro viešoji biblioteka – nuostabus projektas, o viso ko centre yra bendruomenė. Projektas apima daug skirtingo amžiaus žmonės siejančių veiklų, o vykdant projektą tausojama aplinka: užtikrinama, kad nebus padaryta jokia žala.“

Pateikta medžiaga liudija gerą nuotaiką ir mokėjimą gerai papasakoti. Malonu matyti, kaip puikiai žmonės pritaikė ir įdiegė šios bibliotekos darbo aplinkosauginius aspektus. Įspūdį kelia uolios bibliotekos pastangos rengti užsiėmimus, skirtus apsirūpinimo maistu saugumui skatinti, ir rūpintis alternatyviais pajamų šaltiniais. Aiški projekto misija – įgalinti moteris ir palaikyti lyčių lygybę, glaudžiai siejant tai su JT darnaus vystymosi tikslais.“

2. Kubos bibliotekininkų asociacijos Vilja Klaros provincijos skyrius, Santa Klara (Kuba): „BiblioVerde, un espacio para compartir y aprender en armonía con la naturaleza“ („BiblioVerde“ – bendra erdvė, skirta mokymuisi darnoje su gamta“) (2021).
<https://www.ifla.org/news/6th-ifla-green-library-award-2021-results/>

„Šioje ataskaitoje apibūdinamas „Biblioverde“ projektas – Kubos bibliotekininkų asociacijos Vilja Klaros provincijos skyriaus sukurta erdvė, kurioje visi gyventojai, neišskiriant nė vieno, dalyvaudami pokalbiuose, seminaruose ir diskusijose, gali gauti informacijos, įgyti įgūdžių ir žinių apie sodininkystę ir tvarų sodų veisimą. Šis projektas buvo vykdomas turint minimalius išteklius, bet jo poveikis didelis.“

9.4 Naudingi ištekliai

- Antonelli, Monika. n.d. “Green Libraries: A Website for Information about Green and Sustainable Libraries.” <https://greenlibraries.org/>
- Bangar, Machhindra. 2018. “Green Libraries in India: An Overview.” *Knowledge Librarian* Special issue, January: 222–230. <https://www.klibjlis.com/sp2018jan37.pdf>
- Deutscher Bibliotheksverband. Be datos. “Bibliotheken und ihr Beitrag zur Agenda 2030 der UN.”
<https://www.biblio2030.de/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). Be datos. „IFLA Green Library Award“
<https://www.ifla.org/g/environment-sustainability-and-libraries/ifla-green-library-award/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Be datos. “Library Map of the World (LMW): SDG Stories.” <https://librarymap.ifla.org/stories>

10 skyrius. Baigiamoji dalis

IFLA žaliųjų bibliotekų gairėse pateiktas planas bibliotekoms visame pasaulyje, kaip įsisavinti tvarysias praktikas, kurios skatintų tiek ekologinę, tiek socialinę atsakomybę. Gairėse nagrinėjant pagrindinius principus – nuo planavimo ir projektavimo iki darbuotojų kompetencijos ugdymo ir tvarumo stebėsenos – bibliotekoms siūlomi praktiniai žingsniai, kaip sumažinti savo ekologinį pėdsaką ir padidinti savo indėlį į pasaulinį tvarumo sąjūdį.

Itin svarbu pripažinti, jog nė viena biblioteka nėra nei per maža, nei per didelė, nei perdėm suvaržyta išteklių trūkumo, kad negalėtų tapti žaliaja ir tvaria biblioteka. Procesas prasideda nuo sąmoningo sprendimų priėmimo ir prioritetų nustatymo, pripažįstant, kad net ir nedideli pokyčiai ilgainiui gali duoti didelės naudos aplinkosauginiu atžvilgiu. Visų tipų ir dydžių bibliotekos gali nuveikti ką nors reikšmingo, tiek įsisavindamos efektyvaus energijos naudojimo technologijas, tiek įgyvendindamos aplinkai palankias darbo praktikas, tiek puoselėdamos suinteresuotųjų šalių tvarią elgseną.

Visame pasaulyje vis garsiau skambant raginimams aktyviai siekti tvarumo, bibliotekoms irgi tenka svarbus vaidmuo. Bibliotekų pozicija unikali – jos yra pajėgios rodyti tvarių praktikų pavyzdį bendruomenėse ir aktyviai propaguoti aplinkosauginį valdymą. Dalyvaudamos tarptautiniuose tinkluose ir forumuose, bibliotekos gali dalytis žiniomis, bendradarbiauti rengiant sprendinius ir kurti pasaulinę vieni kitus palaikančių narių bendruomenę, atsidavusią ekologinių iniciatyvų reikalui.

IFLA žaliųjų bibliotekų gairės galiausiai nėra tik rekomendacijų rinkinys; tai raginimas viso bibliotekoms visame pasaulyje imtis atsakomybės ir prisidėti prie ekologiškesnės, tvaresnės ateities. Integravusios šias gaires į savo veiklą, bibliotekos ne tik gaus naudos dėl sumažėjusio poveikio aplinkai, bet ir įkvėps ateities kartas toliau darbuotis vardan tvaresnio pasaulio.

Įsipareigodamos, bendradarbiaudamos ir nuolat tobulėdamos, bibliotekos gali rodyti pavyzdį ir žengti reikšmingus žingsnius tvaresnės, ekologiškai sąmoningesnės visuomenės keliu. Kelionė link žaliosios bibliotekos nesibaigia pasiekus kokią nors galutinę būseną – tai nuolatinis tobulėjimas, kaskart matuojamas vienu sprendimu, viena iniciatyva ir viena biblioteka.

Priedas

A.1 Žaliųjų bibliotekų tinklai ir iniciatyvos

1. Tarptautinės organizacijos ir projektai

- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). <https://www.ifla.org/units/environment-sustainability-and-libraries/>
- Goethe's institutas: „Librarians Going Green“. <https://www.goethe.de/resources/files/pdf335/librarians-going-green.pdf>
- PROJECT.ARCC: „Archivists Responding to Climate Change“. <https://projectarcc.org/>
- „Seed Library Network“. <https://www.seedlibrarynetwork.org/>

2. Azija, Okeanija

- Australija
 - „ALIA Green“: Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija. <https://green.alia.org.au/>
 - LIANZA (Naujosios Zelandijos bibliotekų ir informacijos asociacijos) veiksmų klimato srityje nuolatinis komitetas. <https://www.lianza.org.nz/climate-action/>
 - Viktorijos valstijos viešosios bibliotekos: Tvarumo specialiųjų interesų grupė. <https://www.plv.org.au/sustainability-home/>

3. Europa

- Kroatija
 - Hrvatsko knjižničarsko društvo (Kroatijos bibliotekų asociacija): Komisija za zelene knjižnice (Žaliųjų bibliotekų komisija). <https://www.hkdrustvo.hr/strucna-tijela/sekcija-za-upravljanje-i-tehnologiju/komisija-za-zelene-knjiznice/>
- Suomija
 - Libraries.fi: „Žalioji biblioteka“. https://www.libraries.fi/greenlibrary?language_content_entity=en
- Prancūzija
 - L'Association des bibliothécaires de France (Prancūzijos bibliotekininkų asociacija): Commission Bibliothèques vertes (Žaliųjų bibliotekų komisija). <https://abf.asso.fr/4/210/981/ABF/bibliotheques-vertes>, <https://bib.vert.es.abf.asso.fr>
- Vokietija
 - Netzwerk Grüne Bibliothek („Žaliosios bibliotekos“ tinklas). <https://www.netzwerk-gruene-bibliothek.de/>
- Italija
 - Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale (ISPRA, Nacionalinis aplinkos apsaugos ir mokslinių tyrimų institutas): Biblioteche e centri di documentazione della Rete SI Documenta („SI Documenta“ tinklo bibliotekos ir dokumentacijos centrai). <https://www.isprambiente.gov.it/it/attivita/biblioteca/servizi/biblioteche-di-interesse-ambientale-1>
 - Osservatorio biblioteche e sviluppo sostenibile (OBISS, Bibliotekų ir tvaraus vystymosi stebėjimo grupė). <https://www.aib.it/struttura/obiss/>
- Ispanija
 - Red de Centros de Información y Documentación Ambiental (RECIDA,

- Aplinkosaugos informacijos ir dokumentacijos centrų tinklas). <https://recida.net/>
- Švedija
 - Svensk biblioteksförening (Švedijos bibliotekų asociacija): Expertnätverket för bibliotekens arbete med miljö och klimat (Bibliotekų darbo aplinkos ir klimato srityse ekspertų tinklas).
<https://www.biblioteksforeningen.se/expertnatverk/expertnatverket-for-bibliotekens-arbete-med-miljo-och-klimat/>
- Šveicarija
 - „Bibliosuisse“: „Kampagne Biblio2030“.
<https://www.bibliosuisse.ch/aktivitaten/kampagnebiblio2030>
 - „Bibliosuisse“: „Lilu’s Library. Bring die Bibliothek nachhaltig zum Leuchten – Faites briller la bibliothèque durablement – Fai brillare la biblioteca in modo sostenibile“.
<https://liluslibrary.ch/>
- Jungtinė Karalystė
 - „Green Libraries Network“: CILIP, Bibliotekų ir informacijos asociacija.
<https://www.cilip.org.uk/page/greenlibraries>
 - „Libraries Connected“: „Žaliosios bibliotekos“.
<https://www.librariesconnected.org.uk/projects/green-libraries>

4. Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regionas

- Informacija bus pateikta

5. Viduriniai Rytai ir Šiaurės Afrika, Užsachario Afrika

- „Afrelib“: Afrikos tvariųjų bibliotekų tinklas.
<https://www.afrelib.org/about>
<https://www.facebook.com/groups/1513163202706919/>
- „Afrelib Trust“ tvarus bibliotekų vystymasis ir el. biblioteka / saugykla
<https://www.afrelib.org/>
<https://www.librarycat.org/lib/AfrelibTrust24>
- „Afrelib“. Afrikos tvariųjų bibliotekų tinklo veiksmų vadovas: kursas
<https://lnkd.in/gWaGUUD7>
- Pietų Afrikos Goethe’s institutas: „Green Libraries: Renewing the Future“. <https://www.goethe.de/ins/za/en/bib/green-libraries.html>

6. Šiaurės Amerika

- Kanada
 - Kanados bibliotekų asociacijų federacija (CFLA): Veiksmų klimato srityje komitetas. <https://cfla-fcab.ca/en/about/committees/cac-committee/>
 - Kanados akademijos bibliotekininkų specialistų asociacija (CAPAL): Veiksmų klimato srityje komitetas. <https://capalibrarians.org/communities-of-practice/climate-action/>
 - Kanados aplinkos ir klimato kaitos reikalų ministerijos bibliotekų paslaugų tinklas. <https://science-libraries.canada.ca/eng/environment/>
 - Ontarijo bibliotekų asociacija (OLA): Veiksmų klimato srityje komitetas. <https://accessola.com/ola-climate-action-committee/>
- Jungtinės Amerikos Valstijos (JAV)
 - Amerikos bibliotekų asociacija: Tvarumo reikalų apskritasis stalas („SustainRT“). <https://www.ala.org/sustainrt>
 - „Blue Marble Librarians“ Masačusetse, JAV.
<https://guides.masslibsystem.org/ClimatePrepWeek/BlueMarbleLibrarians>

- Britų Kolumbijos bibliotekų asociacija (BCLA): Veiksmų klimato srityje komitetas (CAC). <https://bclaconnect.ca/cag/>
- Tvariųjų bibliotekų iniciatyva. <https://www.sustainablelibrariesinitiative.org/>
- Tvariųjų bibliotekų iniciatyva: Tvariųjų bibliotekų iniciatyvos sertifikavimo programa. <https://www.nyla.org/sustainable-libraries-initiative-partnership> (licencijuota)

A.2 Finansavimo galimybės, dotacijos, apdovanojimai

1. Tarptautinės organizacijos ir projektai

- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA), 2024 m., „Who is funding library projects? New open data resource“. <https://www.ifla.org/news/who-is-funding-library-projects-new-open-data-resource/>
 - Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA), 2024 m., „High-Impact Initiatives for the Sustainable Development Goals: Opportunities for Libraries“. <https://www.ifla.org/news/high-impact-initiatives-for-the-sustainable-development-goals-opportunities-for-libraries/>
 - „Green Crowdfunding Platforms. Crowdfunding with a focus on making an impact through sustainable initiatives“. Be datos. <https://habitatpoint.com/green-crowdfunding-platforms/>
-
- EBSCO informacijos tarnyba, 2025 m., „EBSCO Solar grant program“ (tik EBSCO klientams). <https://www.ebsco.com/solar>
 - Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB), 2025 m., „IFLA Green Library Award“. <https://www.ifla.org/g/environment-sustainability-and-libraries/ifla-green-library-award/>
 - „One Planet Network“, 2025 m., „Sustainable Lifestyles & Education Programme“. <https://www.oneplanetnetwork.org/programmes/sustainable-lifestyles-education>
 - Okajamos Švietimo tvaraus vystymosi srityje rėmimo komisija [Japonija], 2025 m., „ESD Okayama Award“. <https://www.city.okayama.jp/kurashi/0000070653.html>
 - Japonijos UNESCO prizas už švietimą tvaraus vystymosi srityje, 2025 m. <https://www.unesco.org/en/prizes/education-sustainable-development>

2. Azija, Okeanija

- Australija
 - Klimato kaitos, energetikos, aplinkos ir vandens departamentas, 2024 m., „Government rebates and loans for solar“. <https://energy.gov.au>
- Malaizija
 - Švietimo ir tvaraus vystymosi kompetencijos regioninis centras (RCE), 2022 m., „RCE Awards“. <https://rce2g.iium.edu.my/rce-awards/>

- Honkongo SAR, Kinija
 - Honkongo SAR vyriausybė, Aplinkos apsaugos departamentas, 2025 m., „Aplinkos ir išteklių išsaugojimo fondas“ (ECF). <https://www.ecf.gov.hk/en>
 - Honkongo SAR vyriausybė, Aplinkos ir ekologijos biuras, 2025 m., „Ekologiškų technologijų fondas“ (GTF). https://www.gtf.gov.hk/en/about_the_fund/about_the_fund.html
 - „CLP Power Hong Kong Limited“, be datos, „Ekologiškos statybos fondas“. <https://www.clp.com.hk/en/business/low-carbon-solutions/funds-and-subsidies/eco-building-fund>
- Makao SAR, Kinija
 - Makao SAR vyriausybė, 2025 m., „Aplinkos apsaugos ir energijos išteklių išsaugojimo fondas“. https://www.fpace.gov.mo/fpace_pt/introduction.aspx

3. Europa

- Europos bibliotekų, informacijos ir dokumentacijos asociacijų biuras (EBLIDA). E-PANEMA, 2025 m., „The Portal of EU-funded, SDG-oriented library projects“. <https://eblida.org/e-panema/>
- Europos bibliotekų, informacijos ir dokumentacijos asociacijų biuras (EBLIDA), 2020 m., *The European Structural and Investment Funds 2021–2027: Funding Opportunities for Libraries: Draft 2020* (Den Haag). https://www.eblida.org/Documents/The-European-Structural-and-Investment-Funds_%202021-2027.pdf
- Europos bibliotekų, informacijos ir dokumentacijos asociacijų biuras (EBLIDA), 2021 m., *European Structural and Investment Funds 2021–2027: A Guide for Library Applicants: Draft: June 2021* (Den Haag). https://www.eblida.org/Documents/EBLIDA_European_Structural_Investment_Funds_2021-2027_Guide_for_Library_Applicants.pdf
- Projektas „Ištekliai bibliotekoms: bibliotekų prijungimas prie ES išteklių“ (RL:EU), 2024 m., „Unlocking EU Resources for Public Libraries: A Practical Guide to Accessing EU Funding“. <https://resourcing-libraries.eu/unlocking-eu-resources-for-public-libraries-a-practical-guide-to-accessing-eu-funding/>

- Prancūzija
 - Ministère de la Culture (Kultūros ministerija), be datos, „Centre de ressources Transition écologique de la Culture“ („Ekologinio kultūros virsmo išteklių centras“). <https://www.culture.gouv.fr/fr/Thematiques/transition-ecologique/Centre-de-ressources-Transition-ecologique-de-la-Culture/Financements>
 - Ministère territoires écologie logement (Teritorijų, Ekologijos ir Būsto ministerijos), 2025 m., „Fonds vert: accélérer la transition écologique dans les territoires“ („Žaliasis fondas: spartinant ekologinį virsmą regionuose“). <https://www.ecologie.gouv.fr/fonds-vert>
- Vokietija
 - „De Gruyter“, 2025 m., „ABI Technik-Preis für nachhaltigen Archiv- und Bibliotheksbau“. <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/abitech-2025-0028/html>
 - „Förderung für Bibliotheken. EU- und Drittmittelberatung des knb“ / Kompetenznetzwerk für Bibliotheken. <https://bibliotheksportal.de/ressourcen/foerderung-fuer-bibliotheken/>

- „EcoCrowd. Die Crowdfunding Plattform für nachhaltige Projekte“.
<https://www.crowdfunding.de/plattformen/ecocrowd/>
- „Nationale Auszeichnung – Bildung für nachhaltige Entwicklung“ („Švietimo tvaraus vystymosi srityje nacionaliniai apdovanojimai“) ir „Nationaler Preis – Bildung für nachhaltige Entwicklung“ („Švietimo tvaraus vystymosi srityje nacionalinis ŠTVS prizas“).
https://www.bne-portal.de/bne/en/esd-awards/esd-awards_node.html
- Švedija
 - Svensk biblioteksförening (Švedijos bibliotekų asociacija), „Utvecklingsstödet“ („Vystymosi parama“).
<https://biblioteksforeningen.se/nyheter/dags-att-soka-vart-utvecklingsstod-4/>
- Jungtinė Karalystė
 - CILIP, Bibliotekų ir informacijos asociacija, „Green Libraries Campaign“.
<https://www.cilip.org.uk/general/custom.asp?page=greenlibraries>
 - CILIPS, Škotijos bibliotekų ir informacijos specialistai, „Green Libraries Scotland Grant Fund“.
<https://www.cilips.org.uk/gl-grant/>
 - Nacionalinė sveikatos tarnyba (NHS), „NHS Green Libraries Grant“.
<https://library.hee.nhs.uk/about/blogs/nhs-green-libraries>
- Ukraina
 - Благодійний фонд «Бібліотечна країна» (labdaros fondas „Bibliotekų šalis“). <http://livelibrary.com.ua/>

4. Šiaurės Amerika

- Kanada
 - Kanados ekologiškos statybos taryba (CAGBC), 2025 m., „CAGBC Awards“.
<https://www.cagbc.org/showcase/cagbc-awards/>
- Jungtinės Amerikos Valstijos
 - Kalifornijos Valstijos biblioteka, 2023 m., „Grant and Funding Opportunities“.
<https://www.library.ca.gov/grants/>
 - Amerikos bibliotekų asociacija (ALA), Tvariųjų bibliotekų iniciatyva, be datos, „Sustainable Libraries Certification Program“.
<https://www.sustainablelibrariesinitiative.org/about-us/program-faq>
 - ARSL, Kaimo ir mažųjų bibliotekų asociacija, 2025 m., „ARSL Awards for Libraries and Library Workers“ (tik ARSL nariams).
<https://www.arsl.org/annual-awards>

5. Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regionas

- CAF – Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regiono vystymosi bankas, 2025 m., „Proyectos“ („Projektai“). <https://www.caf.com/en/>

6. Viduriniai Rytai ir Šiaurės Afrika, Užsachario Afrika

- Afrikos vystymosi bankas, 2021 m., „Africa Climate Change Fund“ (ACCF).
<https://accf.afdb.org/>
- Afrikos bibliotekų projektas (ALP), be datos, „Where We Start Libraries“.
<https://www.africanlibraryproject.org/african-libraries/>

- Kenija
 - „Knowledge Empowering Youth“ (KEY), 2025 m., „School Libraries“. <https://keylibraries.org/>

A.3 Nuorodos, papildoma literatūra

Adeyemi, I. O., P.O. Oladaye, A.O. Odunayo, B.F. Omolokun, E.Y. Fakorede, I.O. Olayinka, and K.A. Eiriemiokhale. 2024. “Green Library Practices in Selected Academic Libraries in Kwara State, Nigeria.” *IFLA Journal* 50(3): 511–524.

<https://doi.org/10.1177/03400352241257670> (originalus straipsnis paskelbtas 2024 m.)

Aldrich, Rebekkah Smith. “Sustainable Libraries” [tinklaraštis]. Paskutinį kartą pakeista 2025-09-03. <https://sustainablelibraries.org/>

Amerikos bibliotekų asociacija (ALA). Be datos. “Sustainability and Libraries: ALA and Sustainability.”

<https://libguides.ala.org/SustainableLibraries>

Amerikos bibliotekų asociacija (ALA). 2022. Sustainability in Libraries: A Call to Action. Chicago, Ill.

https://www.ala.org/sites/default/files/aboutala/content/SustainabilityInLibraries_Briefing_Final_April2022.pdf

Amerikos bibliotekų asociacija (ALA), Tvariųjų bibliotekų iniciatyva. [2023]. *The National Climate Action Strategy for Libraries Implementation Guide*. Chicago, IL; Bellport, NY.

<https://www.sustainablelibrariesinitiative.org/media/document/614>

Amerikos bibliotekų asociacija (ALA): Tvarumo reikalų apskritis stas. 2024. “Green Library Resources.”

<https://www.ala.org/sustainrt/GreenLibraryResources>

Antonelli, Monika. 2008. “The Green Library Movement: An Overview and Beyond.” *Electronic Green Journal* 1 (27): [1–11]. <http://escholarship.org/uc/item/39d3v236>

Kolegijų ir mokslo tyrimų įstaigų bibliotekų asociacija (ACRL). 2023. “Academic Library Building Design: Resources for Planning: Green / Sustainable Building”

<https://acrl.libguides.com/buildingresources/green>

Mokslo tyrimų įstaigų bibliotekų asociacija. “LibQUAL: Charting Library Service Quality.”

<https://www.libqual.org/home>

Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija (ALIA). 2019. “ALIA Disaster scenarios for staff training sessions”. <https://read.alia.org.au/alia-disaster-scenarios-staff-training-sessions>

Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija (ALIA). 2023. “ALIA Green: Resources.”

<https://green.alia.org.au/resources/>

Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija (ALIA). 2024. “Green Libraries”.

<https://alia.org.au/Web/Web/Advocacy/Greening-Libraries.aspx>

Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija (ALIA) ir „Blue Shield Australia“. 2019. *ALIA Disaster Management for Libraries: Part One – Guide*. 2nd edition. Deakin, ACT: ALIA.

<https://read.alia.org.au/alia-disaster-management-libraries-part-one-guide>

Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija (ALIA) ir „Blue Shield Australia“. 2019. *ALIA Disaster Management for Libraries: Part Two – Disaster Plan Template*. 2nd edition.

- Deakin, ACT: ALIA. <https://read.alia.org.au/alia-disaster-management-libraries-part-two-disaster-plan-template>
- Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija (ALIA). 2019. „ALIA Disaster scenarios for staff training sessions“. <https://read.alia.org.au/alia-disaster-scenarios-staff-training-sessions>
- Bezerra Cardoso, Nathalice. 2017. “Bibliotecas verdes e sustentáveis no Brasil = Sustainable and Green Libraries in Brazil.” *Transinformação* 29(2). Ago 2017. <https://doi.org/10.1590/2318-08892017000200002>
- Bezerra Cardoso, Nathalice, and Machado Elisa Campos. 2015. “Sustainable and Green Libraries in Brazil: Guidelines for Local Governments.” Pranešimas, skaitytas *IFLA pasauliniame bibliotekų ir informacijos kongrese, 2015 m., Keiptaunas*. <https://library.ifla.org/id/eprint/1207/1/095-cardoso-en.pdf>
- Bezerra Cardoso, Nathalice. 2021. “How is your library contributing to sustainable development?” Galima skaityti anglų ir dar 9 kitomis kalbomis. Skaičiuoklė. <https://libraryscience.de/calculator/>
Kontrolinis sąrašas. <https://libraryscience.de/wp-content/uploads/2021/05/CheckList-ENG.pdf>
- Bibliosuisse. 2023. *La durabilité dans les bibliothèques. Un guide avec des exemples de bonnes pratiques*. [Arau, Šveicarija]. Taip pat galima skaityti vokiečių kalba: Nachhaltigkeit in Bibliotheken. Ein Ratgeber mit Best-Practice- Beispielen (Tvarumas bibliotekose. Žinynas su geriausios praktikos pavyzdžiais). <https://www.bibliosuisse.ch/angebote/downloads/ratgeber-nachhaltigkeit-in-bibliotheken-1#content>
- Blue Marble Librarians. <https://www.youtube.com/@bluemarblelibrarians/videos>
- Brundtland, Gro Harlem. 1987. *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. New York, NY: United Nations. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
- Carr, Mary M. 2013. *The Green Library Planner: What Every Librarian Needs to Know Before Starting to Build or Renovate*. Lanham, ML; Toronto, ON; Plymouth, England: The Scarecrow Press.
- CHORA 2030. *Sustainable Development Goals & Libraries: Inspirational Examples* [bandomuosius projektus vykdančios bibliotekos Danijoje]. Kopenhaga. <https://chora2030.dk/wp-content/uploads/2023/08/SDGs-and-Libraries-Inspirational-examples.pdf>
- CILIP. Be datos, a. „#CILIPSGoGreen Posts“ [tinklaraštis]. <https://www.cilips.org.uk/category/blog/cilipsgogreen/>
- CILIP. Be datos, b. „Green Libraries Manifesto – Working Together for People and Planet“ <https://www.cilip.org.uk/page/GreenLibrariesManifesto>
- CILIP. Be datos, c. „Green Libraries Resources“ <https://www.cilip.org.uk/page/GreenLibrariesResources>
- CILIP. 2024. “LibrariesWeek: Downloads.” <https://librariesweek.org.uk/libraries-hub/>
- CILIPS, Škotijos privilegijuotasis bibliotekų ir informacijos specialistų institutas. “Libraries for a Sustainable Future”. 2024. “Libraries and Sustainability: Everything You Need to Know.” <https://www.cilips.org.uk/sustainable-future/>

„Climate Fresk“: registracija į seminarą <https://climatefresk.org>

Cyr, Christopher, and Lynn Silipigni Connaway. 2020. “Libraries and the Sustainable Development Goals: The Past, Present, and Future”. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology* 57(1). <https://doi.org/10.1002/pra2.237>

Danmarks Biblioteksforening / Danijos bibliotekų asociacija. Be datos. “Certificering/Certification.” <https://db2030.dk/certificering/>

Edinburgo įrankių biblioteka. 2017. “A Carbon Calculator for Tool Libraries: Carbon Data for Sharing Libraries.” <https://edinburghtoollibrary.org.uk/carbon-data-for-sharing-libraries/>

ELSA (Europos bibliotekų ir tvaraus vystymosi vertinimo) darbo grupė. 2020. *Towards the Implementation of SDG Indicators in European Libraries*. The Hague, Netherlands. <https://bit.ly/39KS2Z2>

„Erasmus+“. ES programa, skirta švietimui, mokymui, jaunimui ir sportui remti. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>

Europos Komisija. Jungtinis tyrimų centras. Be datos. *GreenComp: the European sustainability competence framework*. https://joint-research-centre.ec.europa.eu/greengcomp-european-sustainability-competence-framework_en

Suomijos bibliotekų asociacija. 2020. “The Carbon Footprint of Your Library.” <https://www.libraries.fi/sites/default/files/content/kirjasto-infograafit-1021-EN.pdf>

Fox, Helen. 2023. “The Green Library: A Comprehensive Guide to Sustainable Literature.” Independently published.

„Green Libraries: Sustainable Library Buildings: A Guide to Resources and Trends in Sustainable Library Building Design“. Be datos. *Designing Libraries* (tinklaraštis). https://designinglibraries.org.uk/resources/resources-for-library-design/green-libraries_-sustainable-library-buildings/

Hauke, Petra, Madeleine Charney, and Harri Sahavirta (eds.). 2018. *Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries around the World; Buildings, Management, Programmes and Services*. Berlin/Boston: De Gruyter Saur. (IFLA leidinys Nr. 177) <https://doi.org/10.18452/23283>

Hauke, Petra, Karen Latimer, and Robert Niess (eds.). 2021. *New Libraries in Old Buildings: Creative Reuse*. Berlin/Boston: de Gruyter Saur. (IFLA leidinys Nr. 180) <https://doi.org/10.1515/9783110679663>

Hauke, Petra, Andrea Kaufmann, Tim Schumann, and Janet Wagner. 2023. *Grüne Bibliothek: Ökologische, wirtschaftliche und soziale Nachhaltigkeit in der Praxis*. Unterstützt von: Netzwerk Grüne Bibliothek; IFLA - aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). 2023. (Kontrolinis sąrašas, 46). https://www.bib-info.de/fileadmin/public/Dokumente_und_Bilder/Komm_OPL/Checklisten/check46.pdf. Taip pat ukrainiečių kalba: https://www.goethe.de/resources/files/pdf338/check46_uk.pdf

Hauke, Petra, Antonia Mocatta, and Priscilla Nga Ian Pun (eds.). 2025. *Libraries Driving Education for Sustainable Development*. Berlin/Boston: de Gruyter Brill. (IFLA leidinys Nr. 186) <https://doi.org/10.1515/9783111336466>

Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Be datos. „Preservation and

- Conservation Centres (PAC)“. <https://www.ifla.org/units/pac-centres/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). 2022. *GET INTO... Education for Sustainable Development*.
<https://repository.ifla.org/handle/20.500.14598/2054>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA), Informacijos prieigos laisvės ir išraiškos laisvės patariamasis komitetas (FAIFE). 2012. „Professional Codes of Ethics for Librarians“. <https://www.ifla.org/g/faife/professional-codes-of-ethics-for-librarians/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Tęstinio profesinio tobulinimosi ir mokymosi darbo vietoje sekcija (CPDWL). 2025. „CPDWL Webinar: Libraries for a Greener Future: Innovative Responses to Climate Change.“
<https://www.ifla.org/events/cpdwl-webinar-libraries-for-a-greener-future-innovative-responses-to-climate-change/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB) ir „Netzwerk Grüne Bibliothek“ (Vokietija, „Žaliosios bibliotekos“ tinklas). Be datos, a. „Bibliography Green Library.“
<https://www.netzwerk-gruene-bibliothek.de/bibliografie/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). Be datos, b. „The Book Publications Project.“
<https://www.ifla.org/the-book-publications-project/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). Be datos, c. „Environment, Sustainability and Libraries Section [pradžios tinklalapis].“ <https://www.ifla.org/units/environment-sustainability-and-libraries/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). Be datos, d. „The Green Library Checklists Project.“
<https://www.ifla.org/the-green-library-checklists-project/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). Be datos, e. „The Green Library Website.“
<https://www.ifla.org/the-green-library-website/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). Be datos, f. „IFLA Green Library Award Criteria.“
<https://www.ifla.org/g/environment-sustainability-and-libraries/ifla-green-library-award/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). Be datos, g. „The Green Library Poster“
<https://www.ifla.org/the-green-library-poster/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). 2022. „What is a Green Library?“ Galima skaityti 40 kalbomis. <https://www.ifla.org/g/environment-sustainability-and-libraries/ifla-green-library-definition/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). 2023. „6 Ways to Make Your Library Greener.“
<https://blog.degruyter.com/six-ways-to-make-your-library-greener/>
- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). 2024. „Transforming Libraries for Environmental Education on Climate Action.“ *IFLA News*, 18 June. <https://www.ifla.org/news/transforming-libraries->

- Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA). Aplinkos, tvarumo ir bibliotekų sekcija (ENSULIB). 2025. "Tools for Green Libraries."
https://www.ifla.org/wp-content/uploads/GreenLibsTools_2025.pdf
- Jankowska, Maria Anna (ed.). 2013. *Focus on Educating for Sustainability: Toolkit for Academic Libraries*. Sacramento, CA: Library Juice Press.
- Khan, Ayub, and Stella Thebridge. 2022. *Better by Design: An Introduction to Planning, Designing and Developing Library Buildings*. London: Facet Publishing.
- Kirjastot.fi. 2020. „The Carbon Footprint of Your Library“
https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/kirjasto_infograafit_1021_EN.pdf
- Kolawole, Daniel Toriste O., and Bolaji David Oladokun. 2024. "Sustainable Practices in Nigerian Libraries: Exploring the Role of Green Libraries in Promoting Eco-Friendly Reading Spaces." *International Journal of Knowledge Content Development & Technology*, Online First 8 October 2024: 1–16.
https://www.researchgate.net/publication/384834983_Sustainable_Practices_in_Nigerian_Libraries_Exploring_the_Role_of_Green_Libraries_in_Promoting_Eco-Friendly_Reading_Spaces
- Lee, Natasha. 2022. *Australian School Libraries Support the Sustainable Development Goals*. Deakin, ACT: Australijos bibliotekų ir informacijos asociacija.
<https://read.alia.org.au/school-libraries-support-sustainable-development-goals>
- Library of Things. Be datos. "Borrow useful things for your home, projects and adventures. Library of Things." <https://www.libraryofthings.co.uk/>
- Médiathèque de La Canopée La Fontaine. 2021. *Guide de la bibliothèque verte/Guide to the Green Library*. Canopée. <https://bibliothequecanopee.wordpress.com/wp-content/uploads/2021/04/guidebibliothequeverte.pdf>
- Australijos nacionalinė biblioteka. 2003. *Guidelines for the Preservation of Digital Heritage*. Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000130071>
- Negaocet, ADEME Arcep, Etienne Lees Perasso, Caroline Vateau, and Firmin Domon. 2022. « Etude Numérique et Environnement – Analyse prospective 2030 et 2050/ Digital and Environment Study – Prospective Analysis for 2030 and 2050 ». ADEME – Arcep.
https://www.arcep.fr/uploads/tx_gspublication/etude-prospective-2030-2050_mars2023.pdf
- Oulu miesto biblioteka [Suomija]. 2020. *Sustainable Library 2030 Roadmap. Summary*. Oulu. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/Sustainable-Library-2030-Roadmap-Summary.pdf>
- Papageorgiou, Sofia, Hilal Sultan Taşçı, Maria Aplada, and Meliha Arı. 2024. "Librarians Going Green. A "Common Waste – Common Libraries" Project." Athens, Belgrade, Bucharest, Istanbul, Sarajevo, Sofia, Thessaloniki, and Zagreb: Goethe-Institut.
<https://www.goethe.de/resources/files/pdf335/librarians-going-green.pdf>
- PressReader Team. 2024. "Constructing Green Libraries: Sustainable Architecture for a Greener Future." *PressReader* (tinklaraštis), rugpjūčio 26 d.
<https://blog.pressreader.com/libraries-institutions/constructing-green-libraries-sustainable-architecture-for-a-greener-future>

- Pun, Raymond, and Gary L. Shaffer (eds.). 2019. *The Sustainable Library's Cookbook*. Chicago: Association of College and Research Libraries. Galima skaityti <https://escholarship.org/content/qt2bx9c7gd/qt2bx9c7gd.pdf?t=qbgid9>
- Saso, Anna Laura. 2016. "La Rete delle biblioteche di interesse ambientale per una mobilità più sostenibile disponibili: strumenti e risorse informative disponibili per i tecnici e per i cittadini/The Network of Libraries of Environmental Interest for More Sustainable Mobility: Tools and Information Resources Available to Technicians and Citizens." https://www.isprambiente.gov.it/files/notizie-ispra/notizie-2016/8_Saso_B.I.A._per_Mobilit_sostenibile_160916_lartedellebibliotechediinteresseambientale.pdf
- Schunkert, Stephan, Georg Smolka, Jacob Bilabel, and Melinda Weidenmüller. 2023. *CO₂-Kulturstandard: CO₂-Bilanzierungsstandard für Kultureinrichtungen in Deutschland/CO₂ Culture Standard: CO₂ accounting standard for cultural institutions in Germany. Auf Grundlage des Ergebnispapiers der Expertengruppe CO₂-Bilanzierung in Kultureinrichtungen vom 26. April 2023*. Stuttgart, Berlin: Ministerium für Wissenschaft, Forschung und Kunst Baden-Württemberg, Die Beauftragte der Bundesregierung für Kultur und Medien. <https://www.kmk.org/fileadmin/pdf/PresseUndAktuelles/2023/CO2-Kulturstandard.pdf>
- „The Secret to Talking about Climate Change“. Be datos. Paskelbė „Action for the Climate Emergency“. „YouTube“, 3 min., 56 sek. <https://www.youtube.com/watch?v=UHPZw0zbHNE>
- Sotos, Mary. 2015. *GHG [Greenhouse Gas] Protocol Scope 2 Guidance: An Amendment to the GHG Protocol: Corporate Standard*. Washington D.C.: World Resources Institute. <https://ghgprotocol.org/sites/default/files/2023-03/Scope%20%20Guidance.pdf>
- STARS, Tvarumo sekimo, įvertinimo ir reitingavimo sistema. 2024. "Sustainable Library Certification (3.0)." <https://stars.aashe.org/resources-support/help-center/v3-innovation-leadership/sustainable-library-certification/>
- Tvariųjų bibliotekų iniciatyva. 2022. *Road Map to Sustainability*. Galima skaityti <https://www.sustainablelibrariesinitiative.org/resources/professional-development/roadmap>
- SustainLab. 2024. "Get a better view of your sustainability impact with our ESG-platform SustainLab: Automating sustainability data collection and visualization for informed actions." <https://sustainlab.co/>
- Tvariųjų bibliotekų iniciatyva. Be datos. "Sustainable Library Certification Program." <https://www.sustainablelibrariesinitiative.org/about-us/program-faq>
- UNESCO. 2020. *Education for Sustainable Development: A Roadmap*. Paris. <https://doi.org/10.54675/YFRE1448>
- UNESCO. 2024. *Green School Quality Standard: Greening Every Learning Environment*. Paris. <https://doi.org/10.54675/LOCX2930>. Taip pat galima skaityti prancūzų kalba: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000391222>
- UNESCO Bankoko biuras ir Azijos ir Ramiojo vandenyno regiono švietimo regioninis biuras. 2024. *Building Resilience: Disaster Risk Management for Documentary Heritage and Digital Archives; Training Toolkit*. Paris: UNESCO.

<https://doi.org/10.58338/NNWI1226>

Jungtinės Tautos. Be datos, a. „International Days and Weeks“

<https://www.un.org/en/observances/international-days-and-weeks>

Jungtinės Tautos. Be datos, b. „Goals: 4: Ensure Inclusive and Equitable Quality Education and Promote Lifelong Learning Opportunities for All“ <https://sdgs.un.org/goals/goal4>

Jungtinės Tautos. [2015a]. “Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development.”

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf?ref=truth11.com>

Jungtinės Tautos. 2015b. “The Paris Agreement.”

<https://www.un.org/en/climatechange/paris-agreement>

Jungtinės Tautos. [2024]. “The 17 goals.” <https://sdgs.un.org/goals>

Illinojaus universitetas Urbanoje-Šampeinėje. Universiteto biblioteka. 2024. “Green Libraries: Green Building/Facility Management: Resources to help libraries go green.” *LibGuides*. <https://guides.library.illinois.edu/green-libraries/facilities>

Werner, Klaus Ulrich. 2013. “Sustainable Buildings, Equipment, and Management. A Checklist.” Galima skaityti 32 kalbomis. <https://www.ifla.org/the-green-library-checklists-project/>

Yogeshwaran, S., and P. Nandhini. 2024. “Green Library Metrics: Measuring the Environmental Impact of Library Operations with AI Technology.” In *AI-Assisted Library Reconstruction*, edited by K.R. Senthilkumar, 158–171. Hershey, PA: IGI Global. Galima skaityti <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-2782-1>

A.4 Sąvokų žodynėlis

Rūgštinis popierius – popierius, kurio sudėtyje yra didelė rūgšties koncentracija, dėl kurios ilgai gali pablogėti popieriaus kokybė ir jis gali pagelsti.

Dirbtinis intelektas – žmogaus intelekto modeliavimas kompiuteriuose, užprogramuotose mokyti ir atlikti tokias užduotis kaip problemų sprendimas, sprendimų priėmimas ir kalbos apdorojimas.

Biofilinis projektavimas – architektūros ir interjero dizainas, įtraukiantis gamtinius elementus, pavyzdžiui, augalus, šviesą, ir gamtines medžiagas tam, kad pagerintų savijautą ir susietų žmones su gamta.

Anglies pėdsakas – neigiamas bibliotekos anglies pėdsakas reiškia šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetamo kiekio grynąjį sumažinimą, pasiektą taikant tvarias praktikas, tokias kaip energijos vartojimo efektyvumas, atsinaujinančios energijos naudojimas ir anglies dioksido poveikio kompensavimo iniciatyvos, kada toks sumažinimas pranoksta pačios bibliotekos išmetamą teršalų kiekį.

Anglies rankos atspaudas – teigiamas bibliotekos anglies rankos atspaudas reiškia bibliotekos sukuriamą išmatuojamą naudą aplinkai, pavyzdžiui, išmetamo anglies dioksido kiekio sumažinimą, taikant tvarias praktikas, palaikant ekologines iniciatyvas ir mokant bendruomenę tvarumo principų.

CARE principai – nuostata, kad dirbant su duomenimis turi būti užtikrinama kolektyvinė nauda, prieinamumas, pagarba ir teisingumas (angl. *Collective, Accessible, Respectful, and Equitable*). Šie principai sumanyti tam, kad jais vadovaujantis būtų galima etiškai ir atsakingai

tvarkyti duomenis, ypač autochtonų ir marginalizuotose bendruomenėse; principai akcentuoja bendradarbiavimą, pagarbą kultūros vertybėms ir sąžiningumą naudojant bei dalijantis duomenimis.

Piliečių mokslas – programa, skirta sudominti bendruomenės narius moksliniais tyrimais ir duomenų rinkimu; tokios programos dažnai būna orientuotos į aplinkosauginės stebėsenos, biologinės įvairovės ir tvarumo projektus, kad paskatintų praktinę patirtimi paremtą mokymąsi ir kolektyvinius veiksmus.

Debesija – informacinių sistemų paslaugų, pavyzdžiui, saugojimo, apdorojimo ir programinės įrangos suteikimo, teikimas internetu, sudarant galimybę pagal pareikalavimą pasiekti duomenis ir taikomąsias programas be būtinybės naudoti vietos infrastruktūrą.

CO₂ kompensavimas – dėl kelionių susidaranti anglies dioksido išmetamųjų teršalų neutralizavimo metodai, kuriuos gali rinktis keliaujantys bibliotekininkai, pavyzdžiui, anglies dioksido poveikio kompensavimo priemonių pirkimas arba aplinkosaugos projektų rėmimas.

Įvairovė, teisingumas ir įtrauktis (DEI) – bibliotekų veiklos kontekste DEI (angl. *Diversity, Equity, and Inclusivity*) reiškia įvairovės rėmimą, teisingumu pagrįstos išteklių prieigos užtikrinimą ir įtraukios aplinkos puoselėjimą. Įgalinant visas bendruomenes ir pasisakant už tolygų atstovavimą bei lygias galimybes, kuriamas pagrindas tvariai ateičiai.

Skaitmeninių teisių valdymas – technologija, naudojama skaitmeniniam turiniui apsaugoti nuo neteisėto naudojimo, kopijavimo ar platinimo.

Švietimas tvaraus vystymosi srityje – bibliotekų veiklos kontekste toks švietimas apima siūlomas programas, išteklius ir paslaugas, remiančias aplinkosauginį informuotumą, socialinę atsakomybę ir tvarias praktikas, kad būtų įgalinami fiziniai asmenys ir bendruomenės.

FAIR principai – rinkinys gairių, kuriomis vadovaujantis duomenis būtų galima rasti, jie būtų prieinami, sąveikūs ir pakartotinai panaudojami (angl. *Findable, Accessible, Interoperable, and Reusable*). Šiais principais siekiama gerinti moksliniams tyrimams išplėsti naudojamų duomenų valdymą ir bendrinimą, o būdas tai įgyvendinti – užtikrinti, kad duomenis būtų galima lengvai susirasti, gauti ir naudoti skirtingose sistemose bei disciplinose.

Sąžininga prekyba – sistema, užtikrinanti, kad besivystančių šalių gamintojai gautų teisingą atlyginimą, dirbtų saugiomis sąlygomis ir praktikuotų tvarius metodus, taip skatinant ekonominį teisingumą ir etišką vartojimą.

„Storasis“ pastatas – tvarus architektūrinis objektas, kurį projektuojant akcentuojamas energijos naudojimo efektyvumas, išteklių išsaugojimas ir pritaikomumas; pastatas dažnai turi storą izoliacinį sluoksnį, pasyvaus saulės energijos naudojimo sistemą ir pasižymi minimaliu poveikiu aplinkai.

Bibliotekų draugai – savanorių arba rėmėjų grupė, renkanti lėšas, propaguojanti ir padedanti reklamuoti bibliotekos paslaugas ir programas.

Pasaulinės akcijos dienos – konkrečios dienos, paskirtos informuotumui apie pasaulines problemas, pavyzdžiui, aplinkos ar socialinius klausimus, didinti ir skatinti imtis kolektyvinių veiksmų.

Žalioji siena – sodas arba želdinys, gerinantis oro kokybę, estetinį vaizdą ir natūraliai izoliuojantis.

Darbas be fiksuotos vietos – lanksčiai sutvarkyta biuro erdvė, kurioje darbuotojai arba lankytojai neturi priskirtų vietų už darbo stalo, bet pagal poreikį pasirenka tuometu laisvas vietas.

ŠVOK – šildymas, vėdinimas ir oro kondicionavimas, t. y. sistemos, kurias naudojant pastate yra kontroliuojama temperatūra, oro srautas ir oro kokybė.

Autochtonų tradicinės žinios – išminties kraitis ir praktikos, kurias iš kartos į kartą perduoda autochtonų bendruomenės, įleidusios šaknis krašte, aplinkoje ir kultūroje. Tradicinės žinios apima ekologines, dvasines ir kultūrines įžvalgas.

Išmanusis projektavimas – apgalvotas, duomenimis grindžiamas architektūrinis metodas, kuriuo optimizuojamas funkcionalumas, lankytojų patirtis ir tvarumas taikant pažangias technologijas ir efektyviai išnaudojant erdvę.

Daiktų biblioteka – bibliotekos fondas, iš kurio žmonės gali pasiskolinti ne tik knygų, bet ir kitų daiktų, pavyzdžiui, įrankių, įrangos ar elektronikos prietaisų; taip skatinamas dalijimasis ištekliais ir tvarumas.

Gyvavimo ciklo įvertinimas – sisteminis metodas, skirtas vertinti gaminio ar paslaugos poveikį aplinkai per visą jo gyvavimo ciklą, nuo žaliavos išgavimo iki šalinimo.

Savadirbių ratelis – kūrybinė praktinė patirtis erdvė bibliotekose, kur žmonės gali naudotis įrankiais ir ištekliais, ką nors projektuodami, kurdami ir eksperimentuodami. Ratelyje puoselėjamas atvirumas naujovėms, bendradarbiavimo dvasia ir mokymasis – taip žmonės įgalinami ugdyti naujus įgūdžius ir įgyvendinti idėjas.

Optinis ženklų atpažinimas – technologija, paverčianti spausdintą arba ranka rašytą tekstą kompiuterio skaitomais skaitmeniniais duomenimis.

OER – nemokami švietimo ištekliai (angl. *Open Educational Resources*) yra laisvai prieinama, atvirosios licencijos medžiaga, pavyzdžiui, vadovėliai, vaizdo įrašai ir pamokų planai, kuriuos galima naudoti, pritaikyti ir bendrinti mokymo ir mokymosi tikslais.

Dalyvaujamasis projektavimas – projektavimas, susijęs su bendruomenės ir galutinių naudotojų įsitraukimu į procesą, vienu metu užtikrinant, kad erdvė atitiktų jų reikmes, ir inkorporuojant tvarias praktikas bei puoselėjant nuosavybės jausmą.

Remonto kavinė – bendruomenės koordinuojamas renginys, į kurį žmonės gali atsinešti remontuoti sugedusių daiktų; taip skatinamas tvarumas, mažinamas atliekų kiekis ir puoselėjamas išradingumas.

Sėklų mainai – bibliotekos renginys, kurio metu dalyviai prekiauja ar dalijasi sėklomis, taip skatindami daržininkystę, tvarumą ir biologinę įvairovę.

Sėklų biblioteka – sėklų, kurias galima pasiskolinti ir pasidalyti, rinkinys; sėklų biblioteka, būdama bibliotekos aplinkosauginės ir edukacinės misijos dalis, skatina tvarumą, biologinę įvairovę ir vietinių maisto produktų saugumą.

Dalijimosi ekonomika – bendruomeniniai išteklių, pavyzdžiui, knygų, įrankių ir sėklų, mainai, skatinantys tvarumą, mažinantys vartojimo mastą ir puoselėjantys bendradarbiavimui bei aplinkai palankios gyvensenos kultūrą.

Nesveiko pastato sindromas – situacija, kai prasta patalpų oro kokybė, nepakankamas vėdinimas arba kenksmingos statybinės medžiagos sukelia gyventojams nepatogumų ar

sveikatos problemų, pavyzdžiui, galvos skausmą, nuovargį ar kvėpavimo takų problemas.

STEAM – edukacinis mokymosi metodas, kurį taikant besimokančiųjų tyrimai yra formuojami per įvedamąsias gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, meno ir matematikos (angl. *Science, Technology, Engineering, the Arts, and Mathematics*) disciplinas.

STEM – programa, sutelkta į švietimą gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos srityje (angl. *Science, Technology, Engineering, and Mathematics*), akcentuojant tvarumą, aplinkosauginį valdymą ir naujoviškus ekologinių iššūkių sprendinius.

Darnaus vystymosi tikslai (DVT) – bibliotekos palaikomi globalūs uždaviniai, pavyzdžiui, ekologinio tvarumo skatinimas, švietimas ir socialinis teisingumas, vykdamas programas ir naudojant išteklius, derančius su JT 17 tikslų.

Terminis popierius – popierius, padengtas šilumai jautria medžiaga, kuri keičia spalvą veikiamą šilumos; tokios rūšies popierius naudojamas spausdintuvuose, kaip antai kvitų ar etikečių spausdintuvuose.

Mažafunkciai klientai – lengvi kompiuteriai, duomenų apdorojimą ir saugojimą perleidžiantys centriniam serveriui ir išnaudojantys minimalų kiekį vietos išteklių.

Universalios paskirties projektavimas – erdvių, kurias galėtų pasiekti ir jomis naudotis visų gebėjimų žmonės, kūrimas, taip skatinant įtrauktį ir kartu inkorporuojant ekologiniu požiūriu tvarius elementus.

Urbanistinė daržininkystė – ribotų miesto erdvių panaudojimas augalams, daržovėms ar žolelėms auginti; tokia daržininkystė prisideda prie tvarumo, didina maisto produktų saugumą ir atlieka aplinkosauginio švietimo funkciją bendruomenėje.

Suskirstymas į atskiras zonas – strateginis erdvės padalijimas, atsižvelgiant į energijos naudojimo efektyvumo ir funkcionalumo poreikius, pavyzdžiui, zonų atskyrimas dėl natūralios šviesos, šildymo, vėsinimo arba specifinės veiklos, siekiant naudoti kuo mažiau energijos ir didinti tvarumą.